

ΚΟΡΦΗ Τ' ΑΡΩΝΙΟΥ

ΜΙΚΡΑ ΑΝΑΣΚΑΦΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΕΝ ΝΑΞΩΙ *

(Π ί ν . 26 - 41 · Σ χ έ δ ι α 1 - 13)

Περί τήν μίαν ὥραν βορείως τοῦ ΝΑ. ἀκρωτηρίου τῆς Νάξου, τοῦ Κάβο - Σώστη καί ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς νήσου εὐρίσκεται ἡ Κορφὴ τ' Ἀρωνιοῦ : μικρὸς λόφος περί τὰ 70 - 80 μ. ὑψηλός, τὸν ὁποῖον καθιστοῦν φαινομενικῶς ὑψηλότερον αἱ σχετικῶς ἀπότομοι κλιτύς του. Δύο μικρὰ ρεύματα (οἱ Κοπρὲς βορείως καὶ τοῦ Φασκιανοῦ πρὸς νότον τοῦ λόφου), τὰ ὁποῖα πρὸς ἀνατολὰς ἐκβάλλουν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ πρὸς δυσμὰς τείνουν νὰ ἐνωθοῦν, περιβάλλουν τὴν Κορφὴ τ' Ἀρωνιοῦ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον αὕτη ἀπομονοῦται ἀπὸ τῶν πέριξ ὑψηλοτέρων λόφων καὶ ἀποκτᾷ ἔτι μεγαλυτέραν ἐπιβλητικότητα. Εἰς τὴν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν ὁ λόφος προξενεῖ εἰς τοὺς ποιμένας τῆς περιοχῆς, ὀφείλονται αἱ ὀνομασίαι του ὡς Μπιζάνι καὶ Κάστρο. Πράγματι, ἐκ τῶν πέριξ λόφων ὁρώμενος μὲ τοὺς ἀλλεπαλλήλους ὑψηλοὺς ἀναλημματικούς τοίχους τῶν ἀνδῆρων του δίδει τὴν ἐντύπωσιν κάστρου (Π ί ν . 26 α - β). Τὴν ὀνομασίαν « Κορφὴ τ' Ἀρωνιοῦ » δὲν δύναμαι νὰ ἐξηγήσω. Πάντως μικρὰ τμήματα καλλιεργησίμου γῆς εἰς τὴν περιοχὴν καλοῦνται ὑπὸ τῶν ἐντοπίων ἀ ρ ὶ ν ι α καὶ ἔχουν ἴδιον προσδιοριστικὸν ἕκαστον, ὡς π.χ. Μέσα Ἀρώνι.

Σήμερον, ἡ Κορφὴ τ' Ἀρωνιοῦ εἶναι ἰδιοκτησία τοῦ ἐξ Ἀπειράνθου Ἑμμ. Μπαρδάνη. Εἰς τὸ ὑψηλότερον σημεῖόν της εὐρίσκεται μικρὸς ἀχυρῶν (5 X 5.50 μ. περίπου), ἐνῶ ἡ ἀγροικία, ὁ « μητᾶτος », ἔχει κτισθῆ ὀλίγον χαμηλότερον πρὸς ΝΔ., ὥστε νὰ προστατεύεται ἀσφαλῶς ἀπὸ τοὺς ὀρμητικὸς βορείους ἀνέμους (Π ί ν . 26 β). Ὁ εὐρισκόμενος εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου δύναται νὰ ἀσκῆ ὀπτικὸν ἔλεγχον ἐφ' ὀλοκλήρου σχεδὸν τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Νάξου (Π ί ν . 27 α - β) καὶ νὰ ἔχη τὴν ἐποπτείαν τῆς θαλάσσης μεταξὺ τῶν πέριξ νησίδων Σχινούσης, Κέρου, Κουφονησίω (Π ί ν . 27 β - γ) καὶ Ἀμοργοῦ.

Εἰς τὴν ἀνασκαφὴν¹, ἐκτελεσθεῖσαν κατὰ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου τοῦ 1962, ὠδήγη-

* Εἰς τὴν παροῦσαν ἐργασίαν ἐχρησιμοποιήθησαν αἱ ἀκόλουθοι βραχυγραφίαι :

Κυκλαδικὰ Α : Τσουντα, Κυκλαδικὰ, ΑΕ 1898.

Κυκλαδικὰ Β : » » ΑΕ 1899.

Zervos : Chr. Zervos, *l' Art des Cyclades*.

CAH : Cambridge Ancient History, Greece, Crete, and the Aegean Islands in the Early Bronze Age.

RSL : Rivista di Studi Liguri,

Aghios Kosmas : G. Mylonas, Aghios Kosmas.

1. Διὰ τὴν ἀνάθεσιν τῆς ἀνασκαφῆς, τὴν παραχώρησιν τῆς μελέτης καὶ διὰ τὴν παροχὴν πολυτίμων πληροφοριῶν καὶ συμβουλῶν τὸν Ἐφορον Ἀρχαιοτήτων κ. Ν. Ζαφειρόπουλον καὶ ἐντεθῆν θερμῶς εὐχαριστῶ. Εὐχαριστῶ ἐπίσης τὴν δ. Ἰουλίαν Κουλειμάνη διὰ τὴν συνεργασίαν της κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν, τὸν ἀγαπητὸν συνάδελφον κ. Γ. Δεσπίνην διὰ τὴν σχεδιάσιν τῶν παραστάσεων καὶ τὸν κ. Κ. Κωνσταντόπουλον διὰ τὴν φωτογράφησιν τῶν πλακῶν.

σεν ή τυχαία εϋρεσις μαρμαρίνων άκανονίστων πλακών, επί τής όμαλης έπιφανείας τών όποιών δι' επικρούσεως εικονίζονται πρωτόγονοι παραστάσεις. Ήσαν έντειχισμένα εις τούς συγχρόνους άναλημματικούς τοίχους εκ ξηρολιθιάς (« τράφους » κατά τούς σημερινούς Κυκλαδίτας), οί όποιοι συγκρατούν τά ελάχιστα χώματα του λόφου κατά την βορείαν κλιτύν του (Π ί ν. 28 α - γ).

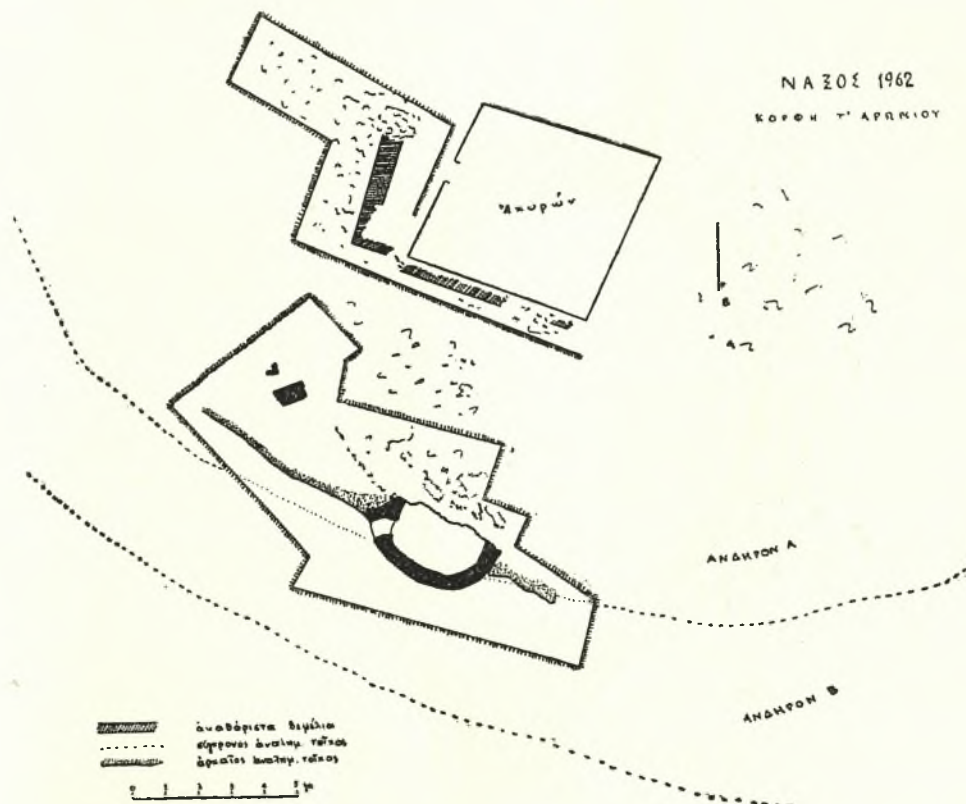
Έπεσημάνθησαν δέ τó πρώτον ύπό του ίδιοκτήτου τής Κορφής κατά την στερέωσιν τών « τράφων », επικειμένης τής καλλιεργείας τών άνδέρων². Πρò τής άνασκαφής, επί του λόφου ήσαν μόλις όρατά ελάχιστα λείψανα θεμελιών άνατολικώς και βορείως του άχυρώνος.

Πρòς έξοικονόμησιν τών ελαχίστων — και δι' αυτό πολυτίμων — επί του λόφου χωμάτων ή έρευνα ήρχισεν εκ του κατωτάτου, του τρίτου εκ τών άνω, άνδέρου, όπου ή έπίχωσις ήτο μηδαμινή. Άμέσως άπεκαλύφθη ó φυσικός βράχος, επί του όποιου ούδέν ίχνος άνθρωπίνης έπεμβάσεως παρετηρήθη. Ή άνασκαφή συνεχίσθη εις τó δεύτερον (μεσαίον) άνδηρον. Ένταύθα ευρέθη και άπεκαλύφθη έν μέρει τμήμα μόνον καμπυλογράμμου τοίχου ύπό τόν πρώτον « τράφον » (Π ί ν. 28 β). Εις τó δεύτερον τουτο άνδηρον ή έπίχωσις είχε πάχος κυμαινόμενον μεταξύ 0,20 μ. - 0,40 μ. Τó άνωτερον άνδηρον διετήρει την μεγαλυτέραν έπίχωσιν κυμαινομένην μεταξύ 0 - 1.50 μ. (ή διαφορά όφείλεται εις την κλίσιν του έδάφους). Εις τά παχύτερα τμήματα, παρά τόν « τράφον », ή έπίχωσις μέχρι βάθους 0,60 μ. άπετελείτο από καθαρόν καλλιεργημένον χώμα, έντός του όποιου ούδ' ένός όστράκου ή παρουσία έσημειώθη. Άπό του βάθους τούτου και κάτω ή έπίχωσις ήτο άδιατάρακτος και άπέδωσεν όστρακα χονδρών άγγείων καθημερινής χρήσεως, θαλασσίους χάλικας και τινα θραύσματα λεπίδων όψιανού.

Μετά την άφαίρεσιν τής έπιχώσεως άπεκαλύφθη πλήρως τó κτήριον, μέρος του όποιου άπετέλει ó καμπυλόγραμμος τοίχος. Είμαι δωμάτιον έλλειψοειδούς σχήματος με άξονας 2.80 μ. και 2.10 μ. (Σ χ έ δ. 1, 2). Κατά τó νότιον τμήμα του δωματίου τόν τοίχον ύποκαθιστά ó σπηλαιοειδώς διαμορφωμένος βράχος (Π ί ν. 29 α, β). Ή όροφή του σπηλαιοειδούς τούτου τμήματος ευρίσκειται εις ύψος 1.30 μ. από του δαπέδου. Τó δωμάτιον ήτο προσιτόν διά θύρας ευρισκομένης κατά την άνατολικήν πλευράν του. Τó κατάφλιον, τραπεζίόσχημον περίπου, σύγκειται εκ μικρών πλακών (Σ χ έ δ. 2· Π ί ν. 29 δ) και αί πλευραί του έχουν μήκος 0,70 μ. ή έξωτερική, 0,50 μ. ή έσωτερική, ή βορεία 0,48 μ. και 0,70 μ. ή νοτία. Σχιστολιθική πλάξ μήκους 0,73 μ. και πλάτους 0,21 μ. φράσσει έξωτερικώς την είσοδον, προφανώς διά νά έμποδίξη την εισροήν τών όμβρίων ύδάτων (Π ί ν. 29 δ, γ). Οί τοίχοι του δωματίου είναι έκτισμένοι διά μικρών πλακωτών εκ φύσεως λίθων και πηλού, τó δέ πάχος των κυμαίνεται μεταξύ 0,30 μ. και 0,60 μ. Κατά τó δυτικόν άκρον και συγκεκριμένως εις τó σημεϊον, όπου ó τοίχος συναντά τόν βράχον, σφάζεται ούτος μέχρις ύψους 1.15 μ. Άκριβώς εις τó σημεϊον αυτό καθίσταται σαφέστερος και ó τρόπος κατασκευής τών τοίχων : οί πλακωτοί λίθοι είναι τοποθετημένοι κατά τοιοϋτον τρόπον, ώστε ó τοίχος κατά τά άνωτερα αυτού τμήματα νά παρουσιάξη κλίσιν πρòς τά έσω. Έκάστη δηλαδή υπερκειμένη σειρά λίθων έξέχει τής ύποκειμένης κατά την έσωτερικήν πλευράν του τοίχου περι τά 0,03 - 0,04 μ.

2. Τόν ιδιοκτήτην τής Κορφής τ' Άρωνιού κ. Έμμ. Μπαρδάνην ευχαριστώ διά την φιλοξενίαν κατά την διάρκειαν τής άνασκαφής. Ώσαύτως πρòς τόν καθηγητήν τών Μαθηματικών και ίδρυτήν τής Άρχαιολογικής Συλλογής Άπειράνθου, όστις έμερίμνησε διά την περισυλλογήν τών πλακών και άλλως έβοήθησεν εις την συγκέντρωσιν πολυτίμων πληροφοριών, εκφράζονται θερμόταται ευχαριστία.

Τοιουτοτρόπως τὸ ἄνοιγμα τοῦ δωματίου καθίσταται βαθμηδὸν στενότερον πρὸς τὰ ἄνω, δυνάμενον τελικῶς νὰ καλυφθῇ διὰ μεγαλυτέρων πλακῶν ἐκ σχιστολίθου. Αἱ ἀνώταται σειραὶ λίθων τοῦ τοίχου, προφανῶς διὰ τὴν ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου καταρρεύσεώς του ἔνεκα τῆς ἀποκλίσεως ἀπὸ τῆς κατακορύφου, δὲν πατοῦν ὀριζοντίως ἐπ' αὐτοῦ: τὸ ἐξέχον τμήμα τοῦ λίθου εὐρίσκεται εἰς ὑψηλότερον σημεῖον ἐκεῖνου, τὸ ὁποῖον πατεῖ ἐπὶ τοῦ τοίχου (Πί ν. 29 α). Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ βάρος τῶν λίθων μετατοπίζεται ἀλληλοδιαδόχως ἐκ τῶν ὑπερκειμένων εἰς τοὺς ὑποκειμένους καὶ καταλήγει ἐπὶ τῶν κατακορύφων τμημάτων τοῦ τοίχου.

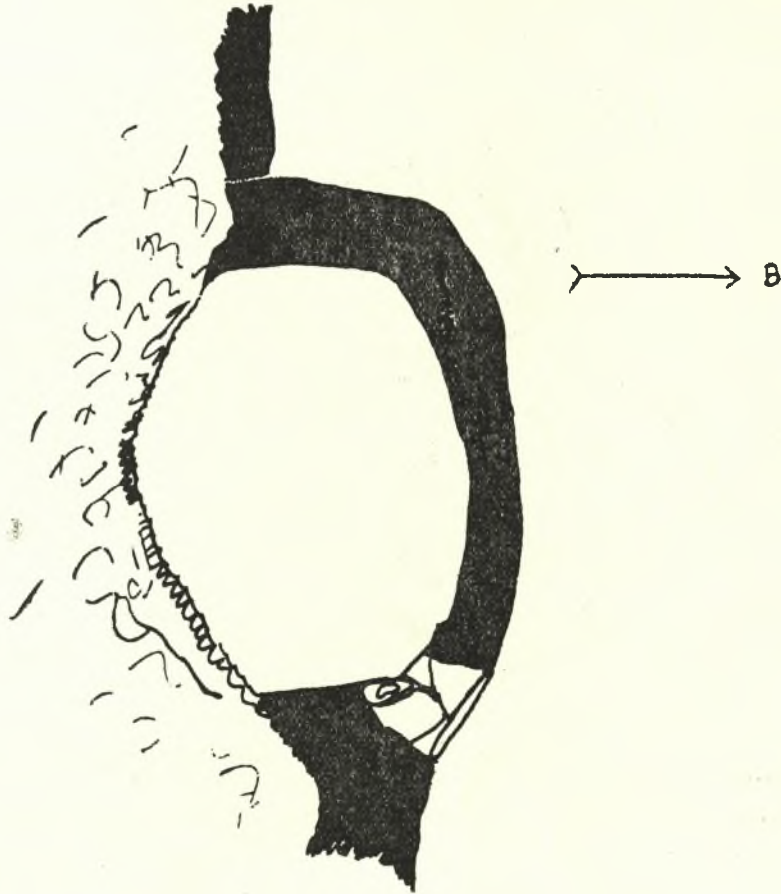

Σχέδ. 1. Τὸ ἀνασκαφέν τμήμα τῆς Κορφῆς τ' Ἀρωνιοῦ

Εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ δωματίου, ἀποτελουμένην ἀπὸ πλακωτοῦς ἐκ φύσεως λίθους καὶ χῶμα (Πί ν. 29 ε, ζ') παρατηρήθησαν καὶ ἱκανὰ λείψανα σαθρῶν σχιστολιθικῶν πλακῶν. Προφανῶς ταῦτα προέρχονται ἐκ τῶν πλακῶν, αἱ ὁποῖαι ἐκάλυπτον τὴν στέγην, ἐφ' ὅσον οἱ λίθοι τῶν τοίχων εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τὸ φαιὸν μάρμαρον τοῦ λόφου. Θραύσματα σχιστολιθικῶν πλακῶν εὐρέθησαν ὡσαύτως καὶ εἰς τὸ δάπεδον τοῦ δωματίου. Ταῦτα ἦσαν ἐλάχιστα καὶ δὲν δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι ἀπετέλουν πλακόστρωσίν του. Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι πρόκειται περὶ ἀπολεπισμάτων τῶν πλακῶν τῆς ὀροφῆς. Μεταξὺ τῶν εὐρημάτων τῆς ἐπιχώσεως τοῦ δωματίου καταλέγονται καὶ ὀλίγα ὄστρακα χονδρῶν ἀγγείων καθημερινῆς χρήσεως. Ἐπὶ τοῦ δαπέδου, τὸ ὁποῖον εὐρίσκειτο περὶ τὰ 0,30 μ. χαμηλότερον τοῦ κατωφλίου καὶ ἀπετελεῖτο ἀπὸ πεπατημένον χῶμα, εὐρέθησαν δύο τμήματα ἐπιμήκων λιθομύλων ἐκ σχιστολίθου καὶ

δύο μικραὶ λεπίδες ὄψιαν. Ὑπὸ τὸ δάπεδον ἀπεκαλύφθη ὁ φυσικὸς βράχος, τοῦ ὁποίου τὰς αἰχμηράς ἐξοχὰς εἶχεν ἐξουδετερώσει ἢ στρώσει τοῦ χώματος (Πί ν. 29 γ, 30 α).

Κατὰ τὸ δυτικὸν ἐξωτερικὸν ἄκρον τοῦ δωματίου ἀπεκαλύφθη τμήμα τοῖχου ἐξ ἀκανονίστων λίθων. Οὗτος δὲν συνδέεται μὲ τὸν τοῖχον τοῦ δωματίου· ἀπλῶς στηρι-

Σχέδ. 2. Κορφή τ' Ἀρωνίου. Ἐλλειψοειδὲς δωμάτιον

ζόμενος ἐπ' αὐτοῦ βεβαιώνει τὸ μεταγενέστερον τῆς κατασκευῆς του (Σχέδ. 1· Πί ν. 30 β, γ). Εἶναι τοῖχος ἀναλημματικὸς ἔχων μίαν μόνον ὄψιν, πρὸς τὴν καταφέρειαν. Ἀναλημματικὸς εἶναι καὶ ὁ νοτιοανατολικῶς τοῦ δωματίου ἀποκαλυφθεὶς τοῖχος. Σὺγκείται καὶ οὗτος ἐξ ἀκανονίστων λίθων καὶ ἀποτελεῖ τὴν πρὸς ΝΑ. συνέχειαν τῆς νοτίας παραστάδος τῆς θύρας τοῦ δωματίου (Σχέδ. 1· Πί ν. 30 δ). Τὸ ἀνώτερον σφζόμενον τμήμα τοῦ τοῖχου τούτου εὐρίσκεται εἰς ὕψος 1.30 μ. ἀπὸ τοῦ δαπέδου τοῦ δωματίου. Ἔχει καὶ αὐτὸς ὄψιν μόνον πρὸς τὴν καταφέρειαν, τὸ δὲ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ βράχου κενὸν πληροῦται δι' ἀκανονίστων λίθων καὶ χώματος (Πί ν. 30 ε). Τοιουτοτρόπως δημιουργεῖται ἄνδηρον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐθεμελιῶντο προφανῶς ἄλλαι κατασκευαί, ὡς μαρτυροῦν τὰ ἐλάχιστα διατηρηθέντα λείψανα τοίχων (Σχέδ. 1· Πί ν.

30 ς', 31 α, β, γ). Πιθανώς αἱ κατασκευαὶ αὗται ἀπετέλουν ἐνδιαιτήματα τῶν κατοίκων τῆς Κορφῆς τ' Ἀρωνίου, ὡς δύναται νὰ συμπεράνη τις ἐκ τῆς ὑπάρξεως ἐνταῦθα θαλασσίων ὀστρέων (κοχλιῶν, πεταλίδων), τὰ ὁποῖα προφανῶς ἀποτελοῦν ὑπολείμματα φαγητῶν (Πί ν. 32 α). Δυστυχῶς ἡ μεγάλη κλίσις τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ ἔνεκα ταύτης ἐλαχίστη ἐναπομείνασα ἐπίχωσις συνετέλεσαν εἰς τὴν μὴ διατήρησιν τῶν ἀνωτέρω κατασκευῶν.

Σχετικῶς καλυτέρα εἶναι ἡ διατήρησις τῶν λειψάνων θεμελίων ἀνατολικῶς καὶ βορείως τοῦ ἀχυρῶνος (Σ χ ε δ. 1· Πί ν. 31 δ, 32 β). Τὸ ὕψος των μόλις φθάνει τὰ 0,15 μ. ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ βράχου. Ἡ ἐπίχωσις ἐνταῦθα ἦτο σχεδὸν ἀνύπαρκτος καὶ οὐδενὸς ὀστράκου ἢ παρουσίας ἐσημειώθη. Τοῦτο καθιστᾷ δυσχερῆ τὴν χρονολογικὴν τοποθέτησιν τῶν θεμελίων. Ὁ τρόπος ὁμοῦ τῆς κατασκευῆς των οὐδόλως διαφέρει ἐκείνου, τὸν ὁποῖον συναντῶμεν εἰς τὰ μόλις ὀλίγα μέτρα χαμηλότερον ἀποκαλυφθέντα λείψανα. Σύγχρονα λοιπὸν μὲ αὐτὰ πρέπει νὰ θεωρηθοῦν καὶ τὰ παρά τὸν ἀχυρῶνα θεμέλια.

Ἡ κατασκευὴ τοίχων ἐξ ἀργῶν λίθων καὶ πηλοῦ εἶναι γνωστὴ εἰς κυκλαδικὰ κτίσματα τῆς προϊουμοῦ ἐποχῆς τοῦ χαλκοῦ³. Ἡ ἐπιλογή ἀκατεργάστων μὲν ἀλλ' ἐκ φύσεως πλακατῶν λίθων εἶναι χαρακτηριστικὴ τῶν κατασκευῶν εἰς σχετικῶς προχωρημένην φάσιν τῆς πρωτοκυκλαδικῆς περιόδου⁴ καὶ προδίδει τάσιν δι' εὐπρεπεστέραν καὶ στερεωτέραν τοιχοποιίαν⁵. Ἡ χρησιμοποίησις πηλοῦ ἄνευ ἀχύρων εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν τοίχων⁶, ἡ ἐπίστρωσις τοῦ δαπέδου διὰ χώματος⁷ καὶ ἡ ἀπουσία ἐπιχρίσματος ἀπὸ τοῦς τοίχους⁸ εἶναι στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα συχνότατα παρατηροῦνται εἰς κτίσματα τῆς ἐποχῆς. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῆ καὶ διὰ τὸ καμπυλόγραμμον σχῆμα τοῦ δωματίου⁹, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκληφθῆ καὶ ὡς τάφος. Πράγματι τοῦτο ἔχει πολλὰς ὁμοιότητας πρὸς τάφους τῆς ἐποχῆς αὐτῆς. Ἡ σύγκλισις τῶν τοίχων, ἡ στέγασις διὰ πλακῶν, τὸ καμπυλόγραμμον σχῆμα, ἡ ἀπόφραξις τῆς εἰσόδου διὰ πλακὸς εἶναι κοινότατα εἰς τοῦς τάφους τῆς Χαλανδριανῆς καὶ τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ¹⁰. Ἡ ὑπαρξις κατωφλίου ἐπίσης εἰς ἐπίπεδον 0,15 - 0,25 μ. ὑψηλότερον τοῦ δαπέδου εἶναι κανὼν εἰς τοῦς τάφους τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ¹¹. Ἐν τούτοις ἄλλα στοιχεῖα συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως ὅτι τὸ δωματίον δὲν ἦτο τάφος. Κατ' ἀρχὴν αἱ διαστάσεις τῶν τάφων εἶναι κατὰ πολὺ μικρότεραι ἐκείνων τοῦ δωματίου. Ἡ μεγίστη διάμετρος τῶν τάφων τῆς Χαλανδριανῆς οὐδέποτε ὑπερβαίνει τὸ 1.50 μ.¹² Σπανιωτάτη εἶναι ὡσαύτως ἡ χρῆσις πηλοῦ διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν τοίχων εἰς τοῦς τάφους τῆς Χαλανδριανῆς¹³. Ἡ ἐπίχωσις ἐξ ἄλλου τοῦ δωματίου εὐρέθῃ ἀδιατάρακτος· ἄρα τοῦτο μετὰ τὴν κατάρρευσιν τῶν τοίχων του παρέμεινεν ἄθικτον. Ἄλλ' ἐντὸς αὐτοῦ οὔτε λείψανα ὀστῶν παρετηρήθησαν, οὔτε κτερίσματα ἐκ τῶν συνήθων εἰς τοῦς τάφους εὐρέθησαν. Τοῦναντίον τὰ ὄστρακα ἀγ-

3. Κυκλαδικά, Α, 169. R. Dussaud, *Les civilisations préhelléniques*, 89. Zervos, 21.

4. Κυκλαδικά, Α, 169, 170.

5. Ἐ.ἀ. 178.

6. Ἐ.ἀ. 178.

7. Ἐ.ἀ. σσ. 170, 171, 178. Zervos, 21.

8. Κυκλαδικά, Α, 171.

9. Ἐ.ἀ. 170, 179, Caskey, *CAH* 27.

10. Κυκλαδικά, Β, 82. Aghios Kosmas, 64. *AJA* 1934, 268.

11. Aghios Kosmas, 65.

12. Κυκλαδικά, Β, 81. Dussaud, Ἐ.ἀ. 83. Zervos, 25.

13. Κυκλαδικά, Β, 79.

γείων, και τὰ δύο τμήματα πλακῶν λιθομύλου, εδρεθέντα εις τὸ δάπεδον τοῦ δωματίου ἀνήκουν εις σκεύη καθημερινῆς χρήσεως. Κατὰ συνέπειαν τὸ δωμάτιον πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς χώρος κατοικίας ἢ τοῦλάχιστον ὡς ἀποθήκη.

Ἄπαντα τὰ ὄστρακα τῆς ἀνασκαφῆς προέρχονται ἐκ μεγάλων καθημερινῆς χρήσεως ἀγγείων. Ὁ πηλὸς εἶναι ἀναμεμιγμένος μετὰ ἰκανὴν ποσότητα θρυμμάτων χαλίκων καὶ ἡ ὄπτησις, χωρὶς νὰ εἶναι τελεία, εἶναι ὅπωςδήποτε καλυτέρα ἐκείνης τῶν εὐρισκομένων εις τάφους ἀγγείων. Ἐνεκα δὲ τῆς σχετικῆς τελειότητος εις τὴν ὄπτησιν τὸ χρῶμα τοῦ πηλοῦ εἶναι ἀνοικτὸν καὶ ἡ ἀνθεκτικότης τῶν ὄστράκων μεγαλύτερα. Ἐκ τῶν ἐλαχίστων εὐρεθέντων τμημάτων χειλέων (Πί ν. 33 α) φαίνεται ὅτι ταῦτα ἀνήκον κατὰ κανόνα εις ἀγγεῖα εὐρύστομα (λεκάνας, ὑδρίας, ἀμφορεῖς κλπ.). Αἱ βάσεις εἶναι ἐπίπεδοι, ἄνευ ἐξάρσεως, καὶ ἡ μετάβασις ἀπ' αὐτῶν εἰς τὰ κυρίως σώματα τῶν ἀγγείων γίνεται ἀμέσως δι' ἀπλῆς κάμψεως. Ὡς μόνην διακόσμησιν τὰ ἀγγεῖα φέρουν ὀλίγα μόνον ἑκατοστὰ ὑπὸ τὸ χεῖλος πλαστικὴν ταινίαν (Πί ν. 33 α), ἣτις ἐνίοτε κοσμεῖται δι' ἐγχαράκτων λοξῶν γραμμῶν κατ' ἀπομίμησιν σχοινοῦ (Πί ν. 33 α)¹⁴. Συνήθως αἱ ὑπὸ τὸ χεῖλος ταινίαι εἶναι περισσότεραι τῆς μιᾶς.

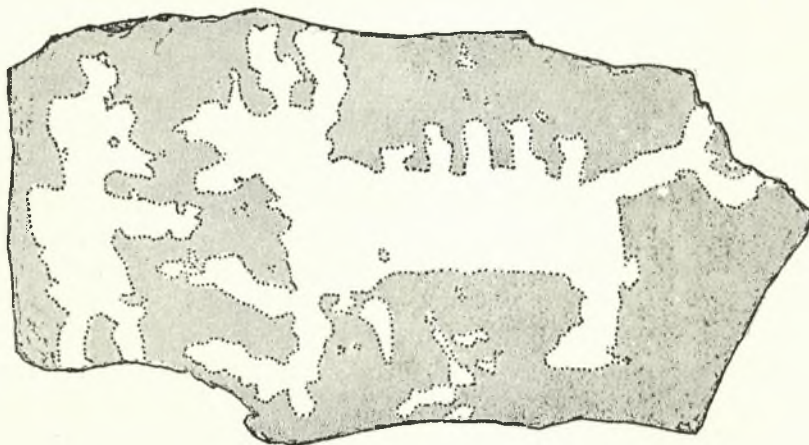
Αἱ συλλεγεῖσαι λαβαὶ ἀνήκουν γενικῶς εις μεγάλα ἀγγεῖα. Τινὲς ἐξ αὐτῶν εἶναι ἀπλαῖ ἄνευ κοσμήσεως (Πί ν. 33 β). Πᾶσαι αἱ λοιπαὶ κοσμοῦνται ἐγχαράκτως καὶ διακρίνονται ὡς πρὸς τὴν διακόσμησιν εις δύο ομάδας. Τῆς μιᾶς, τῆς καὶ μεγαλύτερας, ἡ διακόσμησις περιοριζομένη εἰς τὸ ἡμισυ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τῆς λαβῆς ἀποτελεῖται ἐξ ἀπλῶν γραμμιδίων διατεταγμένων ἀκτινοειδῶς περὶ τὸν δακτύλιον (Πί ν. 33 β). Προφανῶς τὸ κοσμοῦμενον τμήμα προωρίζετο νὰ εἶναι ὄρατόν. Κατὰ συνέπειαν αἱ λαβαὶ τῆς ἀνωτέρω ομάδος εἶναι ὀριζόντιοι καὶ πρέπει νὰ ἀνήκον εις ὑδρίας ἢ ἄλλα ὅμοια ἀγγεῖα. Αἱ δὲ ἐγχαράξεις, ἐκτελεσθεῖσαι μετὰ σχετικὴν ἐπιμέλειαν, ἐκόσμουσαν τὸ ἄνω ἡμισυ τῶν λαβῶν (Πί ν. 33 β). Εἰς τὴν δευτέραν ομάδα, ἀντιπροσωπευομένην διὰ δύο μόνον παραδειγμάτων, ὀλόκληρον τὴν ράχιν τῆς λαβῆς καλύπτει ἐγχαράκτος διακόσμησις. Τοῦ ἐνὸς παραδείγματος ἀποτελεῖται ἀπὸ χιαστὶ τεμνομένας μικρὰς γραμμὰς (Πί ν. 33 β), τοῦ δ' ἐτέρου ἀπὸ ἐναλλήλους γωνίας καὶ γραμμίδια ἐπιπολαίως διατεταγμένα (Πί ν. 33 β). Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις τῆς δευτέρας ομάδος αἱ λαβαὶ εἶναι περισσότερο πεπλατυσμένοι τῶν τῆς προηγούμενης. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ εἶδος καὶ τὴν διάταξιν τῆς διακοσμήσεως καθιστᾷ βεβαίαν τὴν θέσιν τῆς λαβῆς ἐπὶ τοῦ ἀγγείου, ἣτις δὲν δύναται νὰ εἶναι διάφορος τῆς κατακόρυφου. Ἄλλη διαφορά μετὰ τῶν δύο ἀνωτέρω ομάδων μετ' ἐγχαράκτου διακοσμήσεως λαβῶν εὐρίσκεται εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐγχαράξεως. Εἰς τὴν πρώτην ομάδα, αὕτη ἔγινε δι' ἀμβλέως σχετικῶς ὄργανου εἰς τρόπον, ὥστε ἡ διακόσμησις νὰ φαίνεται περισσότερο πλαστικὴ (Πί ν. 33 β). Τοῦναντίον ἡ διακόσμησις τῆς ἐτέρας ομάδος εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἐγχαράκτος ἐκτελεσθεῖσα δι' ὀξυτάτου ἐργαλείου. Ὅτι αἱ λαβαὶ προσηλοῦντο ἐκ τῶν ὑστέρων ἐπὶ τοῦ ἀγγείου καὶ πρὸ τῆς ὄπτησεως αὐτοῦ βεβαιοῦνται ἐκ τῶν κομβίων, τὰ ὅποια διατηροῦνται εἰσέτι εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀγγείου μιᾶς περιπτώσεως (Πί ν. 33 β).

Ἄστρακα ἐξ ἄλλων, οὐχὶ χαρακτηριστικῶν, μερῶν τῶν ἀγγείων εὐρέθησαν ἄφθονα. Ταῦτα οὐδὲν ἰδιαιτερον ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν πλὴν τοῦ ὅτι εἰς ὄρισμένας περιπτώσεις διατηροῦν ἴχνη στιλβώσεως. Γραπτὰ ὄστρακα δὲν εὐρέθησαν. Παντελῆς εἶναι ὡσαύτως καὶ ἡ ἀπουσία ἀγγείων μικρῶν καὶ μετὰ λεπτὰ τοιχώματα.

14. Πρβλ. καὶ Κυκλαδικά, Α, 174. C. Dugas, La Céramique des Cyclades, 15.

Διὰ τὴν τοποθέτησιν τῆς κεραμεικῆς τῆς Κορφῆς τ' Ἀρωνιοῦ εἰς ἐξειλιγμένην φάσιν τῆς πρωτοκυκλαδικῆς περιόδου συνηγοροῦν τόσον ἡ σύστασις τοῦ πηλοῦ καὶ τὰ σχήματα τῶν ἀγγείων, ὅσον ἡ καλὴ σχετικῶς ὄπτησις καὶ τὸ εἰς αὐτὴν ὀφειλόμενον ἀνοικτὸν χρῶμα τοῦ πηλοῦ¹⁵.

Τὰ λίθινα σκεύη τῆς ἀνασκαφῆς εἶναι ὀλίγα : 1) πλάξ ἐπιμήκους λιθομύλου ἐκ σχιστολίθου μὲ ἐξηρμένα τὰ δύο ἄκρα τῆς εὐρέθῃ ἐντὸς τοῦ δωματίου. Ἔχει μῆκος 0,455 μ. καὶ πλάτος 0,16 μ. καὶ ἡ διατήρησις τῆς εἶναι σχετικῶς καλὴ (Πί ν. 34 α, β). 2) Ὅμοιας πλακὸς ἐκ σχιστολίθου μικρὸν τεμάχιον, μῆκος 0,15 μ. καὶ πλάτους 0,15 μ., προέρχεται ἐπίσης ἐκ τοῦ δωματίου (Πί ν. 34 γ). 3) Ὅμοια πλάξ ἐκ φαιοῦ μαρμάρου μῆκος 0,57 μ. καὶ πλάτους 0,18 μ. περισυνελέγη ἐπὶ τοῦ λόφου εἰς

Σχέδ. 3. Παράστασις ζώου καὶ ἀνθρωπίνης μορφῆς (πλάξ Ι)

δύο τεμάχια (Πί ν. 34 δ, ε). 4) Ἄλλη πλάξ λιθομύλου ἐκ σχιστολίθου ἀποκεκρουμένη τὸ ἐν ἄκρον τῆς, μῆκος 0,365 μ. καὶ πλάτους 0,16 μ., εὐρέθῃ ἀνατολικῶς τοῦ δωματίου (Πί ν. 34 γ). 5) Κυλινδρικὸν ἀντικείμενον μὲ ἀπεστρογγυλωμένα τὰ δύο ἄκρα του καὶ ὁμοιάζον πρὸς σφῦραν μᾶλλον πρέπει νὰ ἐκληφθῆ ὡς τριπτήρ (Πί ν. 33 γ). 6) Δύο λεπταὶ στρογγύλαι μικραὶ πλάκες ἐκ σχιστολίθου ἐχρησιμοποιοῦντο προφανῶς ὡς καλύμματα ἀγγείων (Πί ν. 33 γ)¹⁶.

Τὰ σημαντικώτερα ὅμως καὶ πλέον πρωτότυπα ἐκ τῶν εὐρημάτων τῆς Κορφῆς τ' Ἀρωνιοῦ εἶναι αἱ πλάκες μετ' ἐπικρούσιων παραστάσεων. Ἡ διάλυσις τῶν « τράφων » καὶ ὁ μετὰ προσοχῆς γενόμενος ἔλεγχος ἐνός ἐκάστου τῶν συνιστῶντων αὐτοῦ λίθων ἀπέδωσε τὰ ἑξῆς :

Ι. Τεμάχιον φαιοῦ μαρμάρου ἀκανονίστου σχήματος, μῆκος 0,21 μ., πλάτους 0,12 μ. καὶ ὕψους 0,11 μ., ἔχει μίαν μόνον ὁμαλὴν ἐκ φύσεως ἐπιφάνειαν. Ἐπ' αὐτῆς παρίσταται ζῶον ἔχον τὴν κεφαλὴν ὑψωμένην καὶ τὸ στόμα ἀνοικτὸν, ὡσάν νὰ ἐκβάλλῃ κραυγὰς (Σχέδ. 3· Πί ν. 35 α). Πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἔμπρὸς τείνει τὰ σχετικῶς μεγάλα ὠτά του. Τὸ ἐπίμηκες σῶμά του φέρεται ἐπὶ δυσαναλόγως βραχέων ποδῶν, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ ἔμπρὸςθιοι ἔχουν πέλματα ἐπιμήκη ὁμοιάζοντα πρὸς ἀνθρώπινα. Ἐκδηλος

15. Τσοῦντα, Κυκλαδικά, ΑΕ, 180.

16. ε.ά. 175.

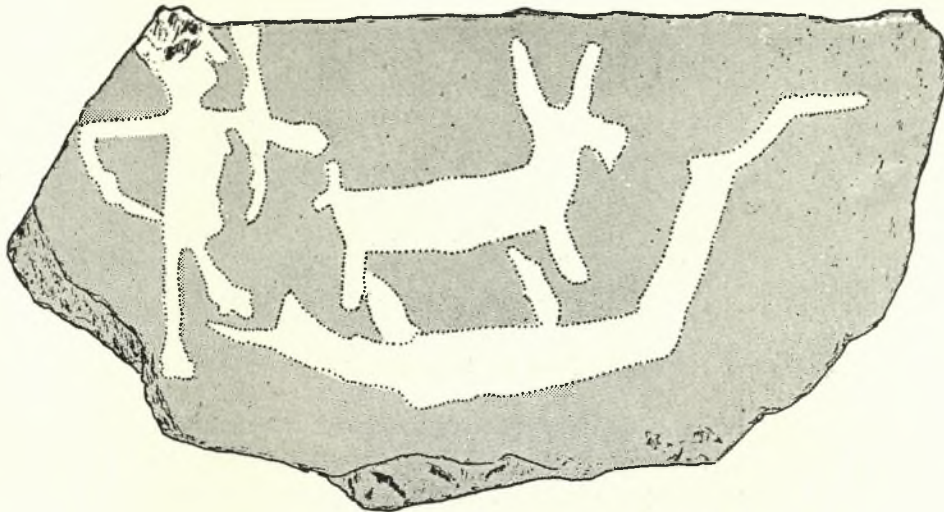
είναι ἡ προσπάθεια τοῦ τεχνίτου διὰ τὴν προοπτικὴν ἀπόδοσιν τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν, ἐνῶ οἱ ὀπίσθιοι παρίστανται ἐντελῶς ἐκ τοῦ πλαγίου εἰς τρόπον, ὥστε νὰ εἰκονίζεται μόνον ὁ εἰς. Ἡ οὐρὰ τοῦ ζώου, τεταμένη λοξῶς ὀπίσω καὶ ἄνω, ἀπολήγει εἰς κύκλον, τοῦ ὁποίου δυστυχῶς μόνον μικρὸν τμήμα σφύζεται, καθ' ὅσον ὁ λίθος εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ εἶναι ἀποκεκρουμένος. Τοιουτοτρόπως καθίσταται ἀδύνατον νὰ διαπιστωθῇ ἂν ὁ κύκλος αὐτὸς ὑποδηλοῖ περιέλιξιν τῆς οὐράς, ἢ ἀνήκει εἰς ἀντικείμενον ἀνεξάρτητον τοῦ σώματος τοῦ ζώου. Ἐκ τῆς ράχεως ἐκφυόμενοι ἀνορθοῦνται κατακορύφως πέντε ἐπιμήκεις προεξοχαί, αἱ ὁποῖαι θὰ ἠδύναντο νὰ θεωρηθοῦν ὡς χονδροειδῆς ὑποδήλωσις τριχώματος. Ἡ παράστασις ὁμοίων ἀντικειμένων ὑπὸ τὴν κοιλίαν τοῦ ζώου, ἀτάκτως καὶ ἀνεξαρτήτως τοῦ σώματος αὐτοῦ διατεταγμένων, ὀδηγεῖ εἰς τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι πιθανὴ πρόθεσις τοῦ τεχνίτου ἦτο νὰ εἰκονίσῃ δι' αὐτῶν βέλη. Εἰς ἐπίσχυσιν τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς ἔρχεται τὸ γεγονός τῆς παραστάσεως τῶν ὑπὸ τὴν κοιλίαν εἰκονιζομένων μετὰ τὸ ἐν ἄκρον ἀπολήγον εἰς ὀξύ. Φαίνεται δὲ ὅτι ταῦτα παριστοῦν βέλη, τὰ ὁποῖα ἀστοχῆσαντα ἔπεσαν κατὰ γῆς. Ἀντιθέτως τὰ ἐπιτυχόντα τοῦ στόχου παρίστανται ἐμπεπηγμένα εἰς τὰς σάρκας τοῦ ζώου, τὸ ὁποῖον μὴ δυνάμενον νὰ ὑπομείνῃ τοὺς πόνους ἐκβάλλει κραυγὰς ὀδύνης.

Ἀμέσως πρὸ τοῦ ζώου εὐρίσκεται ἀνθρωπίνῃ μορφῇ τείνουσα τὴν μίαν τῶν χειρῶν πρὸς αὐτὸ τὴν δ' ἑτέραν ἔχουσα κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ συγγέται πρὸς τὸ σῶμα. Ἡ κεφαλὴ ἀπολήγουσα ἐμπρὸς εἰς ρύγχος ἔχει ζωώδη χαρακτηριστικὰ καὶ φέρει ἄνω ἐξοχὴν ἐν εἴδει λόφου δυναμένην νὰ ἐκληθῆ καὶ ὡς οὖς. Μικρὰ κηλὶς ὀλίγον ἄνωθεν τοῦ ρύγχους ἐξηρέθη τῆς ἐπικρούσεως διὰ τὴν ἀπόδοσιν προφανῶς τοῦ ὀφθαλμοῦ. Τὰ σκέλη παρίστανται διεστῶτα, ἀλλὰ τὸ κατώτερον τμήμα τῶν ποδῶν ἐλλείπει, ἔνεκα τοῦ ὅτι καὶ κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο ὁ λίθος εἶναι ἀποκεκρουμένος. Ἐπειδὴ ἡ μορφή ἀναμφιβόλως εἶναι ἀνθρωπίνη τὰ δὲ χαρακτηριστικὰ τῆς κεφαλῆς σαφῶς ζωώδη, εἶναι πιθανὸν ἢ παράστασις νὰ εἰκονίσῃ κυνηγὸν μετῃμφοσμένον, ἴνα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οὗτος δύναιτο νὰ πλησιάσῃ εὐκολώτερον τὸ ζῶον. Αἱ διαστάσεις τῆς ὄλης παραστάσεως εἶναι: ὕψος 0,10 μ. καὶ πλάτος 0,15 μ. Τὸ δὲ βάθος τῆς γλυφῆς δὲν ὑπερβαίνει τὸ ἡμισυ χιλιοστὸν τοῦ μέτρου.

II. Τεμάχιον λευκοῦ μαρμάρου ἀκανονίστου σχήματος ἔχον μῆκος 0,34 μ., πλάτος 0,12 μ. καὶ ὕψος 0,175 μ. μετὰ μίαν μόνον ἐκ φύσεως λείαν ἐπιφάνειαν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ σήμερον κατὰ τὸ δεξιὸν ἄκρον τῆς ἔνεκα διαβρώσεως ἔχει καταστῆ πωρώδης. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ταύτης τοῦ λίθου ἔχει παρασταθῆ δι' ἐπικρούσεως πλοῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εὐρίσκεται ἤδη ζῶον, ἐνῶ ἀριστερὰ ἐπιβιβάζεται ἀνθρωπίνῃ μορφῇ (Σχ ε δ. 4· Πί ν. 35 β, 36 α). Τὸ δεξιὸν ἄκρον τοῦ πλοίου, ὑψούμενον ἀρχικῶς σχεδὸν κατακορύφως, κάμπτεται κατόπιν πλαγίως πρὸς τὰ ἔξω καὶ μετὰ τινὰ ἑκατοστὰ κάμπτεται πάλιν σχεδὸν ὀριζοντιούμενον. Τὸ ἀριστερὸν ἄκρον ἀποτελεῖ τρόπον τινὰ συνέχειαν τῆς τρόπιδος ἐλαφρῶς ἀνορθουμένης. Πρὸ τοῦ πέρατος τούτου τῆς τρόπιδος ἀνυσοῦται μικρὰ ἐξοχὴ ὀρίζουσα προφανῶς τὸ πρὸς ἀριστερὰ ἄκρον τοῦ κυρίως πλοίου. Δύο ἄλλαι ἐξοχαὶ ἐν εἴδει στύλων εὐρίσκονται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ πλοίου, παρὰ τὰ δύο ἄκρα του. Ἀκριβῶς ὑπεράνω τῶν « στύλων » αὐτῶν εἰκονίζεται τὸ ζῶον μετὰ ἀνωρθωμένα τὰ ὦτα, τὰ ὁποῖα λόγῳ τοῦ μεγέθους τῶν δύνανται νὰ ἐκληθοῦν καὶ ὡς κέρατα. Ὑπὸ τὴν σιαγόνα μόλις διαγράφεται γένειον. Τὸ σῶμα τοῦ ζώου εἶναι ἐπίμηκες καὶ ἢ βραχεῖα οὐρὰ του στρέφεται τοξοειδῶς πρὸς τὰ ἄνω. Πάντα τὰ ἀνωτέρω στοιχεῖα κατατάσσουσιν τὸ εἰκονιζόμενον ζῶον εἰς τὴν τάξιν τῶν αἰγο-

ειδών. Ὁλόκληρον ἔχει παρασταθῆ ἐκ τοῦ πλαγίου καὶ ἐκ τῶν ποδῶν του εἰκονίζονται μόνον οἱ δύο. Ἡ ἀνθρωπίνη μορφή εἰς τὸ ἀριστερὸν ἄκρον τῆς παραστάσεως κρατεῖ διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἀντικείμενον ὄμοιον πρὸς τόξον¹⁷ καὶ φέρει τὸν δεξιὸν βραχίονα ὀριζοντίως πρὸς τὰ ὀπίσω, τὸν δὲ πῆχυν κεκαμμένον πρὸς τὰ κάτω καὶ ἔμπρός, ὥστε νὰ συναντᾷ τὸ σῶμα εἰς τὸ ὕψος τῶν γλουτῶν. Ἡ ὅλη μορφή εἶναι συμπαγῆς καὶ δύσκαμπτος. Μικρὸν τμήμα τῆς στρογγύλης κεφαλῆς εἶναι ἀποκεκρουμένον. Ἐκ τῶν ποδῶν ὁ ἀριστερός, ἀνυψωμένος ὀλίγον, βαίνει ἐπὶ τῆς πρὸς ἀριστερὰ προεκτάσεως τῆς τρόπιδος τοῦ πλοίου, ἐνῶ ὁ δεξιὸς πατεῖ ἀκόμη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Εἰς τὸ σύνολόν της ἡ παράστασις δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς εἰκονίζουσα σκηνὴν ἀπόπλου: μετὰ τὴν

Σχέδ. 4. Παράστασις πλοίου (πλάξ II)

φόρτωσιν τοῦ ζώου ἐπιβιβάζεται ἡ τοξοφόρος μορφή καὶ ἐντὸς ὀλίγου τὸ πλοῖον θὰ εἶναι ἔτοιμον νὰ ἀποπλεύσῃ.

Ὁ τύπος τοῦ πλοίου εἶναι γνωστὸς ἐκ τῶν ἐγχαράκτων παραστάσεων εἰς τὰ τηγανοειδῆ ἀγγεῖα τῆς Σύρου¹⁸. Αἱ μόναι διαφοραί, αἱ ὁποῖαι παρατηροῦνται μετὰ τῶν πλοίων τῆς Σύρου καὶ τοῦ παρόντος, εἶναι ἡ ἀπουσία τῶν περιβαλλόντων ἐκεῖνα λοξῶν γραμμιδίων καὶ ἡ ὑπαρξίς τῶν « στύλων » εἰς αὐτό. Πρὸς τὸν ἰχθὺν τὸν δηλούμενον εἰς τὰ πλοῖα τῆς Σύρου¹⁹ δύναται νὰ παραβληθῆ τὸ ὑψηλότερον πρὸς τὰ ἔξω καμπτόμενον τμήμα τοῦ ἡμετέρου, ἐνῶ τοὺς « στύλους » ἐπανευρίσκομεν εἰς τὰ πῆλινα ὁμοιώματα πλοίων ἐκ Μόχλου καὶ Παλαικάστρου²⁰. Εἶναι δὲ οὗτοι οἱ σκαλμοὶ (κ. σκαρμοί), οἱ ἀσσσαλοι δηλαδή, ἐπὶ τῶν ὁποίων προσεδέοντο αἱ κῶπαι. Ἡ διαφορὰ ὕψους μετὰ τὴν πρῶρας καὶ πρύμνης παρατηρουμένη τόσον εἰς τὰ πλοῖα τῆς Σύρου, ὅ-

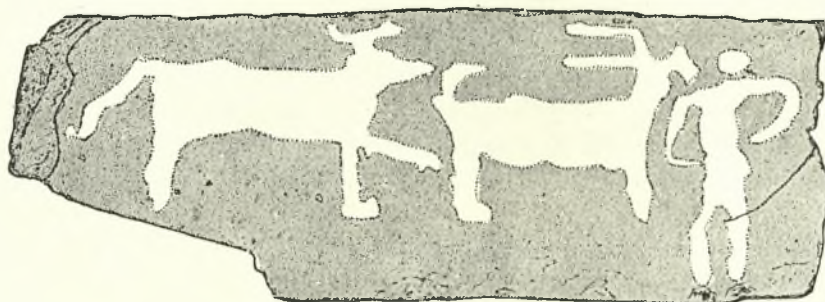
17. Πρβλ. P. Graziosi, *Graffiti rupestri del Gebel Bu Ghneba nel Fezzan ἐν Italia Africana*, 5 (1933) 191 εἰκ. 5.

18. Fr. Matz, *Kreta-Mykene-Troja*, Taf. 12. Zervos, Pl. 204, 218, 219, 223.

19. Κυκλαδικά, Β, 91.

20. R. W. Hutchinson, *Prehistoric Crete (Pelican)*, 92, Fig. 13, 14. Ὁ Chr. Zervos, ἔ.ἀ. 15, πιθανολογεῖ τὴν ὑπαρξίν στύλων πρὸς ὑποστήριξιν κλίμακος ἀνόδου ἐκ τοῦ κύτους, εἰς τὴν ἐξέδραν τοῦ σκάφους τὸ ὁποῖον ὀπισθόποτε ἐστερεῖτο καταστρώματος.

σον και εις τὸ ἐκ Παλαικάστρου ὁμοίωμα, εἶναι γνωστὴ καὶ ἐκ πλοίων τῆς ΜΕ ἐποχῆς²¹. Ἄλλὰ τὸ πρόβλημα εἶναι ποῖον ἐκ τῶν δύο ἄκρων τοῦ πλοίου ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν πρῶραν καὶ ποῖον εἰς τὴν πρύμνην του. Ὁ Hutchinson²², ὀδηγούμενος ἐκ τῆς θέσεως τοῦ ἰχθύος εἰς τὰ πλοῖα τῶν ἀγγείων τῆς Σύρου, θεωρεῖ ὡς πρῶραν τὸ ὑψηλότερον ἄκρον τοῦ πλοίου, καθ' ὅσον ὁ ἰχθύς, κατ' αὐτόν, καθορίζει τὴν κατεύθυνσιν αὐτοῦ. Τὴν ἀποψιν αὐτὴν δέχεται καὶ ὁ Τσουντας ὁμιλῶν περὶ ἀκροστολίου²³. Ὑπάρχει ὁμοῦ καὶ ἡ ἀντίθετος ἀποψις, ἡ ὁποία δέχεται ὡς πρῶραν τὸ χαμηλὸν τμήμα τοῦ πλοίου. Ἡ ἀποδοχὴ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐρμηνείας, ἡ ὁποία δίδεται εἰς τὴν κατὰ τὸ ἐν ἄκρον τοῦ πλοίου ἐμβολοειδῆ προέκτασιν τῆς τρόπιδος. Οὕτω κατὰ

Σχέδ. 5. Παράστασις ζώων καὶ ἀνθρωπίνης μορφῆς (πλάξ III)

μίαν ἐκδοχὴν αὕτη ἀποτελεῖ ἐμβολον κατὰ τὴν πρῶραν τοῦ πλοίου²⁴. Ὁ καθηγητὴς Μαρινᾶτος δέχεται ὡς πρύμναν τὸ ὑψηλότερον τμήμα τοῦ πλοίου. Διότι μόνον οὕτω θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ ἀπόκρουσις τῶν κυμάτων ὑπ' αὐτοῦ πλέοντος πάντοτε πρὸς τὴν ἰδίαν μὲ αὐτὰ κατεύθυνσιν²⁵. Ἡ δὲ ἐμβολοειδῆς προέκτασις τῆς τρόπιδος κατὰ τὴν πρῶραν ἐχρησίμευεν ὡς ἀποχωρητήριον καὶ διὰ νὰ προφυλάσσει τὸ πλοῖον ἀπὸ τὰς συγκρούσεις τῆς προσορμίσσεως²⁶. Πρὸς τὴν τελευταίαν αὐτὴν ἐρμηνείαν συμφωνεῖ καὶ ἡ ἡμετέρα παράστασις τῆς μορφῆς ἐπιβιβαζομένης ἐπὶ τοῦ πλοίου, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ εἶναι προσωρμισμένον. Ὁ ἰχθύς δὲ τῶν πλοίων τῆς Σύρου καὶ τὸ ἀντίστοιχον τμήμα τῆς πρύμνης τοῦ παρόντος δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἔχοντα σχέσιν μὲ τὸ πηδάλιον.

Τὸ πλάτος τῆς παραστάσεως εἶναι 0,30 μ. καὶ τὸ ὕψος 0,125 μ. Ἡ γλυφὴ ἔχει βάθος περὶ τὰ δύο χιλιοστόμετρα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δημιουργεῖται φωτοσκίασις ἱκανὴ διὰ νὰ καταστήσῃ εὐκρινῆ τὴν παράστασιν, ἥτις ἄλλως ἐνεκα τῆς λευκότητος τοῦ λίθου εἶναι δυσδιάκριτος.

III. Ἐπίμηκες τεμάχιον φαιοῦ μαρμάρου μήκους 0,395 μ., ὕψους 0,135 μ. καὶ πάχους 0,09 μ. Ἐπὶ τῆς μόνῃς φύσει ὁμαλῆς ἐπιφανείας παρίστανται δύο ζῶα βαίνοντα

21. R. W. Hutchinson, ἔ.ἀ. 92, 93. Zervos, 15.

22. ἔ.ἀ. 92.

23. Κυκλαδικά, Β, 91. Ὁ Chr. Zervos, ἔ.ἀ. 15, τὸν ἰχθὺν ἢ δ,τι ἄλλο κόσμημα εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν θεωρεῖ ὡς διακριτικὸν τοῦ πλοίου.

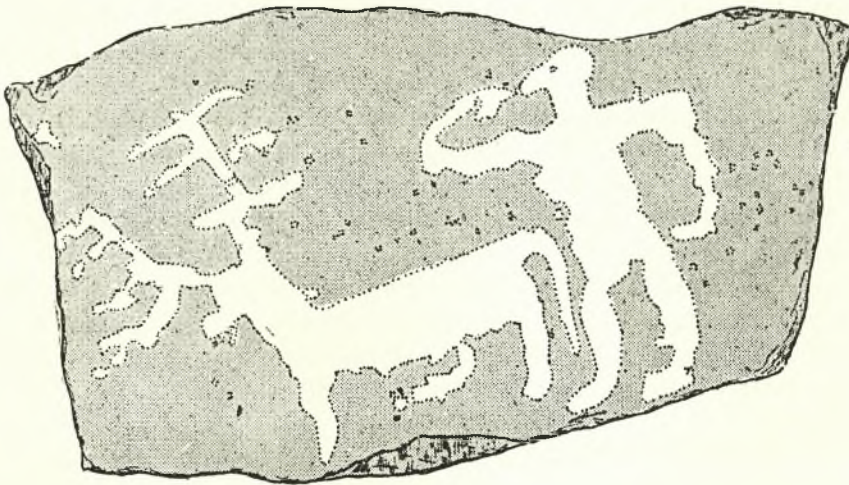
24. R. W. Hutchinson, ἔ. ἀ. 92. Ἡ ἐμβολοειδῆς προέκτασις τῆς τρόπιδος παρατηρεῖται εἰς ἅπαντα τὰ πλοῖα τῶν ἀγγείων τῆς Σύρου ὡς καὶ εἰς τὸ ὁμοίωμα ἐκ Παλαικάστρου.

25. BCH 1933, 212.

26. Σ. Μαρινᾶτος, Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν, Β (1962), 236.

δεξιὰ καὶ ἀντιμέτωπος πρὸς αὐτὰ κατὰ τὸ δεξιὸν ἄκρον τῆς πλακὸς ἀνθρωπίνη μορφή (Σχέδ. 5· Πί ν. 36 β). Τὸ ἀριστερῶτερον εὐρισκόμενον ζῶον διὰ τὸ ἐπίμηκες τοῦ σώματος, τὸ δὲ σχετικῶς ρύγχος καὶ τὴν ἐν γένει στάσιν του δύναται νὰ ἐκληφθῆ ὡς κύων. Ἔχει ἀνυψωμένην τὴν κεφαλὴν, προβεβλημένον τὸν ἕτερον τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν καὶ τὴν οὐρὰν καταπίπτουσαν λοξῶς ὀπίσω. Τὸ ζῶον εἰκονίζεται εἰς ὀρμητικὴν πῶς στάσιν. Περίεργος τυγχάνει ἡ παράστασις τῶν ὠτων του, τὰ ὅποια φέρονται ὡς λόφος εἰς τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς. Ὁ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους πατῶν ἐμπρόσθιος ποὺς ἔχει πέλμα ἐπίμηκες, ἐκ δὲ τῶν ὀπισθίων παρίσταται μόνον ὁ εἰς.

Ἀμέσως πρὸ τοῦ ζώου τούτου παρίσταται ἕτερον αἰγοειδές. Τὰ μακρὰ κέρατά του ἔνεκα τῆς ὑψώσεως τῆς κεφαλῆς εὐρίσκονται εἰς ὀριζοντίαν διάταξιν παραλλήλως

Σχέδ. 6. Θήρα (:) ἐλάφου (πλάξ IV)

πρὸς τὴν ράχιν. Τὸ ρύγχος εἰκονίζεται γωνιώδες καὶ ἔχει μικρὰν ἔσοχὴν ὑπὸ τὴν σιαγόνα ἐξαιρεθεῖσαν τῆς ἐπικρούσεως. Τὸ ζῶον παρίσταται ἐξ ὀλοκλήρου ἐκ τοῦ πλαγίου καὶ ἐκ τῶν ποδῶν του εἰκονίζονται μόνον οἱ δύο. Ἐξ αὐτῶν ὁ ὀπίσθιος ἔχει πέλμα ἐπίμηκες. Ἡ βραχεῖα οὐρὰ στρέφεται τοξοειδῶς πρὸς τὰ ἄνω. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ εἰκονιζόμενον ζῶον εἶναι αἰγάγρος.

Ἡ ἀνθρωπίνη μορφή εἰς τὸ δεξιὸν ἄκρον τῆς πλακὸς ἴσταται ἀντιμέτωπος τοῦ αἰγάγρου καὶ φέρει τοὺς μὲν βραχίονας ἐκτεινομένους πλαγίως εἰς τὸ ὕψος τοῦ ὤμου τοὺς δὲ πῆχεις καμπτομένους πρὸς τὰ κάτω εἰς τρόπον, ὥστε νὰ συναντοῦν τὸ σῶμα ὡς εἰς μεσολαβὴν. Ἡ στρογγύλη κεφαλὴ εὐρίσκεται ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου ὄλως ἀνοργάνως πρὸς τὸ ὑπόλοιπον σῶμα. Τὸν κορμὸν χαρακτηρίζει ἀφύσικος ραδινότης καθισταμένη ἐντονωτέρα ἔνεκα τῆς βραχύτητος τῶν ποδῶν, οἱ ὅποιοι στεροῦνται πελμάτων. Ἄν καὶ ἡ ἀπόδοσις τῆς μορφῆς εἶναι ἀνεπιτυχής, ἐν τούτοις καταφανὴς εἶναι ἡ πρόθεσις τοῦ τεχνίτου νὰ τὴν παραστήσῃ παρακωλύουσαν τὴν φυγὴν τοῦ ζώου.

Ἡ ὅλη παράστασις, ἔχουσα πλάτος 0,34 μ. καὶ ὕψος 0,11 μ., δύναται νὰ ἐρμηνευθῆ ὡς σκηνὴ θήρας, καθ' ἣν ἐπίκειται ἡ σύλληψις τοῦ ζώου ὑπὸ τοῦ κυνηγοῦ ἐπι-

κουρουμένου υπό του κυνός. Τὸ βάθος τῆς γλυφῆς καὶ εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν δὲν ὑπερβαίνει τὸ ἡμισυ χιλιοστόμετρον.

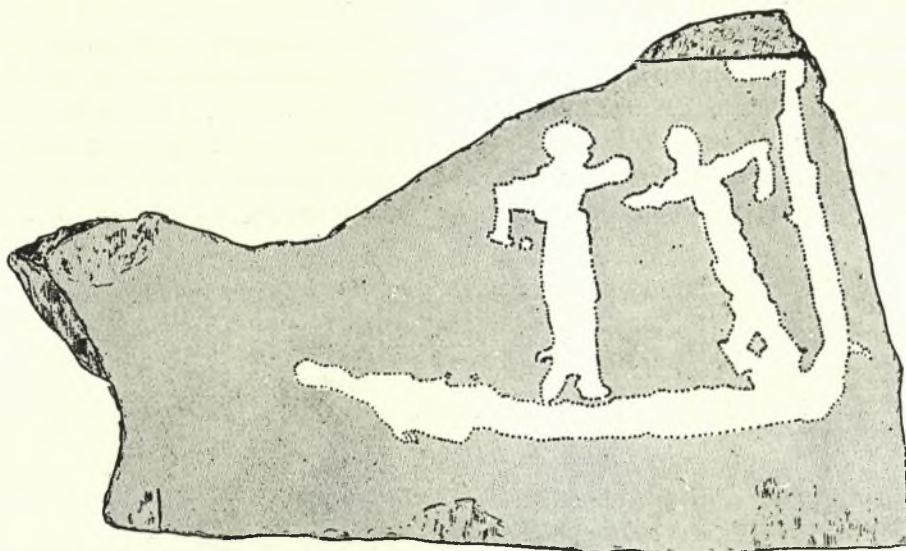
IV. Πλάξ ἐκ φαιοῦ μαρμάρου, μήκους 0,285 μ., ὕψους 0,155 μ., καὶ πάχους 0,42 μ. Καὶ αὐτὴ ἔχει μίαν μόνον ὀμαλὴν ἐκ φύσεως ἐπιφάνειαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας παρίσταται ἔλαφος καὶ ὀπισθεν αὐτοῦ ἀνθρωπίνη μορφή (Σχ ἐ δ. 6· Πί ν. 36 γ). Ἐκ τῶν κεράτων τοῦ ζώου τὸ ἐν ἔχει τέσσαρας ἀπλᾶς καὶ τὸ ἄλλο τρεῖς διπλᾶς διακλαδώσεις. Ὁ τεχνίτης ἀπέφυγε τὴν παράστασιν ἀμφοτέρων τῶν κεράτων μὲ διπλᾶς διακλαδώσεις, προφανῶς διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν σύγχυσίν των ἔνεκα τῆς στενότητος τοῦ χώρου. Τὸ σῶμα τοῦ ζώου εἶναι ἐπίμηκες καὶ οἱ πόδες σχετικῶς βραχεῖς. Ὑπὲρ τὸ δέον μακρὰ παρεστάθη ἢ οὐρὰ διήκουσα σχεδὸν μέχρι τοῦ ἐδάφους. Ἐκ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν εἰκονίζεται μόνον ὁ εἰς, ἄνευ πέλματος. Οἱ ὀπίσθιοι παρίστανται ἀμφοτέροι διαβλεπομένης μάλιστα τῆς τάσεως τοῦ τεχνίτου νὰ ἀποδώσῃ τούτους προοπτικῶς. Οὕτω τὸν δεξιὸν πατοῦντα ἐπὶ λίαν ἐπιμήκους πέλματος παρέστησε καλυπτόμενον κατὰ τι ὑπὸ τοῦ σώματος τοῦ ζώου. Ὅπισθεν τοῦ ἐλάφου, κατὰ τὸ δεξιὸν ἄκρον τῆς πλακός, εὐρίσκεται ἡ ἀνθρωπίνη μορφή ἔχουσα κεφαλὴν ἀπολήγουσαν εἰς ὀξὺ ρύγχος. Μικρὰ κηλὶς περὶ τὸ μέσον τῆς κεφαλῆς, ἐπιτευχθεῖσα δι' ἐξαιρέσεως ἐκ τῆς ἐπικρούσεως, ὑποδηλοῖ μᾶλλον ὀφθαλμόν. Ἐκ τῶν χειρῶν ἡ δεξιὰ εὐρίσκεται εἰς τοιαύτην θέσιν, ὥστε ὁ μὲν βραχίων ἐκτείνεται ὀριζοντίως εἰς τὸ ὕψος τοῦ ὄμου, ὁ δὲ πῆχυς καμπτόμενος φέρεται πρὸ τοῦ ρύγχους. Τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ὁ βραχίων ἐκτείνεται πλαγίως ἐπίσης εἰς τὸ ὕψος τοῦ ὄμου, ἀλλ' ὁ πῆχυς καμπτόμενος κατ' ὀρθὴν σχεδὸν γωνίαν κατέρχεται φθάνων μέχρι τῆς ἀρχῆς τῶν μηρῶν. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο παρίσταται εἰς ὀριζοντίαν θέσιν μικρόν ἐπίμηκες ἀντικείμενον ἀποτελοῦν τρόπον τινὰ συνέχειαν τῆς χειρὸς. Οἱ πόδες παρίστανται ἀνοικτοὶ καὶ μὲ τάσιν ἀποδόσεως τῶν ἀρθρώσεων, ἀπολήγουσιν δὲ εἰς ἐπιμήκη πέλματα.

Ἐνεκα τῆς ἰσχυρᾶς ἀντιθέσεως μεταξὺ τοῦ ἀνοικτοῦ χρώματος τῆς παραστάσεως καὶ τοῦ σκοτεινοῦ περιβάλλοντος, τὰ περιγράμματα εἶναι ἱκανῶς τονισμένα· ἐν τούτοις δὲν εἶναι αὐστηρὰ εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν μορφῶν. Τοῦτο βεβαίως ὀφείλεται σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ εἰς τὴν ταχύτητα τῆς ἐκτελέσεως, ὡς μαρτυροῦν αἱ ἐκφεύγουσαι τοῦ περιγράμματος κρούσεις καὶ ἄλλαι σποραδικαὶ ἐπὶ τῆς πλακός οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουσαι μὲ τὴν παράστασιν. Αὕτη ἔχουσα βάθος γλυφῆς μόλις φθάνον τὸ ἡμισυ χιλιοστόμετρον, πλάτος 0,22 μ. καὶ ὕψος 0,13 μ., πρέπει νὰ ἐρμηνευθῇ ὡς σκηνὴ κυνηγίου.

V. Τεμάχιον φαιοῦ μαρμάρου ἀκανονίστου σχήματος ἔχον μήκος 0,34 μ., ὕψος 0,20 μ. καὶ πάχος 0,21 μ. Ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς του, ὀμαλῆς ἐκ φύσεως, παρίσταται πλοῖον καὶ ἐντὸς αὐτοῦ δύο μορφαὶ ὀρθαὶ οἰονεὶ συμπλεκόμεναι πρὸς ἀλλήλας (Σχ ἐ δ. 7· Πί ν. 37 α). Τὸ ὀπισθεν τμήμα τοῦ πλοίου, ἢ πρύμνα, εἶναι λίαν ὑπερυψωμένον ἐν σχέσει πρὸς τὴν πρῶραν καὶ κατὰ τὸ ἀνώτερον ἄκρον του κάμπτεται σχεδὸν κατ' ὀρθὴν γωνίαν πρὸς τὰ ἔσω. Ἡ πρῶρα ἀποτελεῖ τὴν πρὸς τ' ἀριστερὰ ἀπόληξιν τῆς τρόπιδος ἐλαφρῶς κεκαμμένης πρὸς τὰ ἄνω. Καὶ ἐνταῦθα δύναται νὰ παρατηρήσῃ τις τὴν ἐμβολοειδῆ κατασκευὴν τῆς, διαμορφουμένην κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ βοηθῇ εἰς τὴν ἐπὶ ἀμμόδους ἀκτῆς προσόρμισιν. Τὸ πλοῖον, ἂν καὶ ἀπλούστερον ἐκείνου τῆς πλακός II, εἰς τὰς γενικὰς γραμμάς του ὁμοιάζει πρὸς αὐτὸ. Ἐνταῦθα π.χ. διαφέρει ἡ πρῶρα ταυτιζομένη πρὸς τὴν ἐμβολοειδῆ προέκτασιν τῆς τρόπιδος, ἔλλείπουν οἱ σκαλομοὶ προσδέσεως τῆς κώπης καὶ ἡ πρύμνα δὲν κάμπτεται πρὸς τὰ ἔξω κατὰ

τὸ ἀνώτερον ἄκρον τῆς ἀλλὰ πρὸς τὰ ἔσω. Ἐν τούτοις ἡ βασικὴ ἰδέα, τὸ σχέδιον τοῦ πλοίου, εἶναι τὸ αὐτὸ. Μάλιστα τοῦτο διὰ τὴν ἀπλότητά του ὁμοιάζει περισσότερο πρὸς τὰ πλοῖα τῶν ἀγγείων τῆς Σύρου.

Αἱ μορφαὶ ἐπὶ τοῦ πλοίου εἶναι σχηματικαὶ καὶ συμπαγεῖς. Αἱ κεφαλαὶ διακρίνονται μᾶλλον ἐκ τῆς πρὸς τὰ πλάγια ἐκτάσεως τῶν βραχιόνων παρὰ ἐκ τῆς ἰδιαίτερας κατασκευῆς των. Ὁ λαιμὸς εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρκτος. Ὁ τρόπος ἀποδόσεως τῶν χειρῶν εἶναι ὁ αὐτὸς εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις : αἱ πρὸς τὸ κέντρον τεινόμεναι χεῖρες παρίστανται βραχεῖαι καὶ ἄκαμπτοι. Αἱ ἄλλαι δύο, ἔχουσαι τοὺς βραχίονας ὁ-

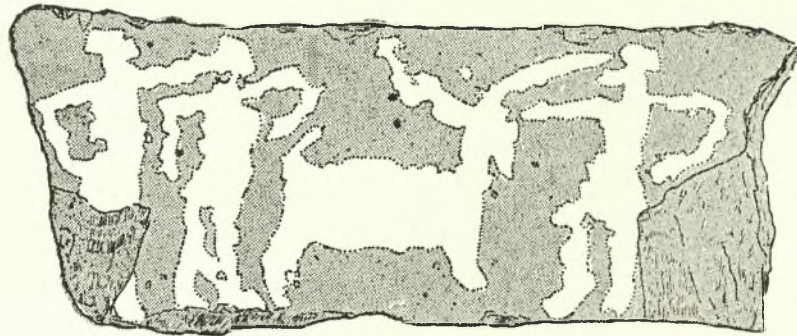
Σχέδ. 7. Παράστασις πλοίου (πλάξ V)

ριζοντίως εἰς τὸ ὕψος τοῦ ὄμου, κάμπτουν τοὺς πήχεις κατ' ὀρθὴν γωνίαν πρὸς τὰ κάτω. Τὰ σώματα, ὑπὲρ τὸ δέον ραδιὰ καὶ συμπαγῆ καθ' ὅλον τὸ ὕψος των, μόλις διχάζονται κατὰ τὸ κατώτατον ἄκρον των διὰ νὰ σχηματισθοῦν ὑποτυπωδῶς τὰ σκέλη. Ταῦτα ἀφύσικα καὶ δυσαναλόγως βραχεῖα ἐνθυμίζουν τὰς μορφὰς τύπου « λὰμβδα » τοῦ Monte Bego²⁷. Παρὰ ταῦτα, αἱ παροῦσαι μορφαὶ ἐπὶ τοῦ πλοίου παρίστανται οἷον εἰς συμπλεκόμεναι μὲ ἀσυνήθη ὀρμητικότητα. Αἱ κινήσεις των εἶναι βίαιαι. Ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ ἐδρικομένη μορφή κλίνει πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἐπιτιθεμένη τρόπον τινὰ ἐναντίον τῆς ἐτέρας, ἡ ὁποία ἰσταμένη σχεδὸν κατακορύφως τηρεῖ στάσιν ἀμυνομένου. Δυνατὸν ἢ παράστασις νὰ εἰκονίζη σκηνὴν ἐργασίας ἐντὸς τοῦ πλοίου. Εἰς περίπτωσιν ὅμως συμπλοκῆς αὕτη θὰ πρέπη νὰ ἔχη ἀφορμὴν σχέσιν ἔχουσαν μὲ τὴν κυριότητα τοῦ πλοίου ἢ μὲ φιλονεικίαν ἐκ τῶν συνήθως ἐγειρομένων εἰς πληρώματα πλοίων κατὰ τὴν διάρκειαν μακροῦ καὶ μονοτόνου πλοῦ.

Ὁλόκληρος ἢ παράστασις ἔχει διαταχθῆ ἀναλόγως πρὸς τὰς διαστάσεις καὶ τὸ σχῆμα τῆς ἐπιφανείας, τὴν ὁποίαν καλύπτει. Ἔχει πλάτος 0,20 μ., ὕψος 0,135 μ. καὶ τὸ βάθος τῆς γλυφῆς τῆς δὲν υπερβαίνει τὸ ἡμισυ χιλιοστόμετρον.

27. RSL, XXIII, 61, Fig. 12.

VI. Πλάξ εκ φαιοῦ μαρμάρου ὀρθογωνίου περίπου σχήματος ἔχουσα μήκος 0,33 μ., ὕψος 0,115 μ. καὶ πάχος 0,19 μ. Ἐπὶ τῆς πλέον ὀμαλῆς ἐκ φύσεως ἐπιφανείας παρίσταται ζῶον, ἐκατέρωθεν τοῦ ὁποῖου ἴστανται τρεῖς ἀνθρώπιναι μορφαί, μία ἐμπρὸς καὶ δύο ὀπίσω (Σχ. ἔδ. 8· Πί ν. 37 β). Τὸ ζῶον φέρει μακρὰ κέρατα ἐκτεινόμενα πρὸς τὰ πλάγια ἐκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς καὶ ὁμοιάζει πρὸς τράγον. Ἡ κεφαλὴ του ὀρθοῦται ὑπερήφανος ἐπὶ κατακορύφου ἰσχυροῦ τραχήλου. Οἱ βραχεῖς σχετικῶς πόδες παρίστανται ἐκ τοῦ πλαγίου, εἰκονιζομένων μόνον τῶν πρὸς τὴν πλευρὰν τοῦ θεατοῦ εὐρισκομένων, ἄνευ ἐπιμήκους πέλματος. Κατὰ πολὺ φυσικὸν τρόπον ἀπεδόθη ὁ ὀπίσθιος πούς. Τὸ σῶμα τοῦ ζώου εἶναι μᾶλλον κανονικὸν καὶ ἡ βραχεῖα οὐρὰ του στρέφεται τοξοειδῶς πρὸς τὰ ἄνω. Πρὸ τοῦ τράγου ἴστανται ἀνθρωποειδῆς μορφή με περιέργον κεφαλὴν τεινουσα τὴν δεξιὰν ἄκαμπτον κατ' εὐθείαν ἐμπρὸς μέχρις ἐπαφῆς πρὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ ζώου. Τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ὁ βραχίον ἐκτείνεται πλαγίως εἰς τὸ ὕψος τοῦ ὄμου, ὁ δὲ πῆχυς, καμπτόμενος πρὸς τὰ κάτω καὶ ἐμπρὸς, φαίνεται ἀπολήγων εἰς ἐπίμηκες ἀντικείμενον, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἐκκληφθῆ ὡς εἶδος βραχεῖος ροπάλου. Τοῦ συμπαγοῦς σώματος τὸ κάτω ἡμισυ παρίσταται τριγωνικὸν καὶ οἱ πόδες δὲν ἀποτελοῦν συνέχειαν τοῦ ἐξωτερικοῦ περιγράμματος τῆς μορφῆς, ὡς συνήθως, ἀλλ' εὐ-

Σχ. ἔδ. 8. Σκηναὶ κυνηγίου (:) (πλάξ VI)

ρίσκονται ἐσωτερικώτερον τῶν ἄκρων τῆς βάσεως τοῦ σώματος. Ἵσως τοῦτο νὰ ὀφείλεται εἰς προσπάθειαν τοῦ τεχνίτου νὰ ἀποδώσῃ ἔνδυμα, τὸ ὁποῖον ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἦτο βραχὺς χιτῶν. Ὑποτυπώδης, πλὴν βεβαία, εἶναι ἡ ἀπόδοσις τῶν ἄκρων ποδῶν.

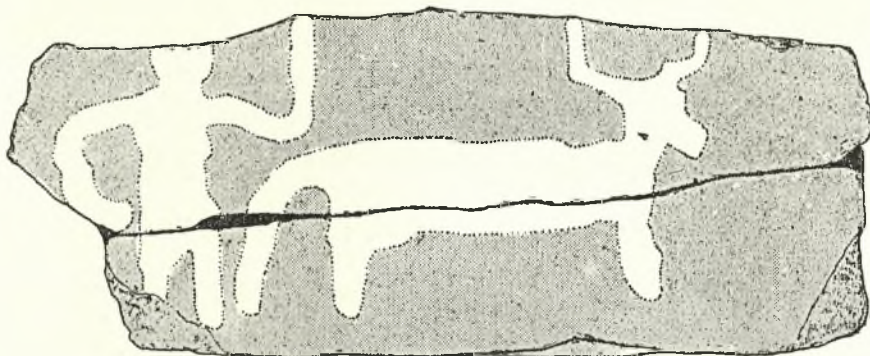
Ἡ ἀμέσως ὀπίσθεν τοῦ ζώου εὐρισκομένη μορφή ἔχει τὸν ἀριστερὸν βραχίονα ἐλαφρῶς ὑψωμένον, ἐνῶ ὁ πῆχυς καμπτόμενος κατέρχεται πρὸς τὸ μέρος τοῦ στήθους. Τῆς δεξιᾶς χειρὸς ὁ βραχίον εὐρίσκεται εἰς εὐθείαν με τὸν τῆς ἀριστερᾶς, ὁ δὲ πῆχυς κατέρχεται παραλλήλως πρὸς τὸ σῶμα. Οἱ πόδες σαφῶς διακρινόμενοι ἐλάχιστα ἀπέχουν ὁ εἰς ἀπὸ τοῦ ἄλλου καὶ πατοῦν ἐπὶ ἐπιμήκους πέλματος. Ἡ κεφαλὴ τῆς μορφῆς παρίσταται στρογγύλη. Περιέργος εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς τελευταίας πρὸς ἀριστερὰ μορφῆς, ἡ ὁποία προτείνει τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἐλαφρῶς ὑψωμένην εἰς τρόπον, ὥστε τὸ ἄκρον τῆς συμπίπτει με τὴν κεφαλὴν τῆς προηγουμένης. Ἡ δεξιὰ χεὶρ ἔχει τὴν αὐτὴν θέσιν με τὴν δεξιὰν τῆς προηγουμένης μορφῆς. Οἱ πόδες ἐλλείπουν, διότι κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο ἡ πλάξ εἶναι ἀποκεκρομένη.

Χαρακτηριστικὸν τῆς ὄλης παραστάσεως εἶναι ὅτι δὲν ἔχουν ἀποδοθῆ κατὰ φυσικὸν τρόπον τὰ περιγράμματα τῶν μορφῶν. Ἀντιθέτως, κατεβλήθη ἰδιαίτερα προσπά-

θεια διὰ τὴν πιστὴν ἀπεικόνισιν τοῦ ζώου. Τὴν ἐν γένει ἐπιπολαιότητα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν διαπιστώνομεν καὶ ἐκ τῶν μεταξὺ τῶν μορφῶν ὑπαρχουσῶν σποραδικῶν κρούσεων. Τὴν παράστασιν δυνάμεθα νὰ ἐκλάβωμεν ὡς σκηνήν κυνηγίου ἢ ποιμενικὴν τοιαύτην. Αἱ τρεῖς μορφαὶ ἔχουν ἐγκλωβίσει τὸ ζῶον, τοῦ ὁποῖου ἐπίκειται πλέον ἡ σύλληψις.

Τὸ βάθος τῆς γλυφῆς καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν μόλις φθάνει τὸ ἡμισυ χιλιοστόμετρον, ἡ δὲ παράστασις ἔχει πλάτος 0,26 μ. καὶ ὕψος 0,11 μ.

VII. Πλάξ λευκωποῦ μαρμάρου, μήκους 0,28 μ., ὕψους 0,115 μ. καὶ πάχους 0,24 μ., τεθραυσμένη εἰς δύο τεμάχια. Ἡ φύσει ὀμαλωτέρα τῶν ἐπιφανειῶν τῆς ἔχει καταστῆ ἐκ διαβρώσεως ἐλαφρῶς παρώδης. Ἐπ' αὐτῆς παρίσταται διὰ τῆς γνωστῆς ἤδη μεθόδου τῆς ἐπικρούσεως ζῶον, ὀπισθεν τοῦ ὁποῖου, ἀριστερά, ἴσταται ἀνθρωπίνη μορφή (Σχέδ. 9· Πί ν. 37 γ). Ἡ γραμμὴ ἐπαφῆς τῶν δύο τμημάτων τῆς πλακῶς τέμνει ὀριζοντίως τὴν παράστασιν. Τὸ σῶμα τοῦ ζώου εἶναι ἐπίμηκες καὶ οἱ πόδες σχετικῶς βραχεῖς. Ἡ κεφαλὴ ἐλαφρῶς ὑψωμένη ἀτενίζει μακράν. Τὰ κυρτὰ κέρατα, ἡ σχεδὸν

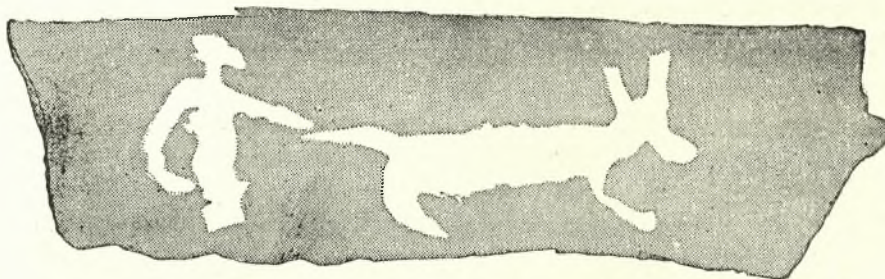

Σχέδ. 9. Παράστασις ἀνθρωπίνης μορφῆς καὶ βοῦς (πλάξ VII)

μέχρι τοῦ ἐδάφους κατερχομένη οὐρὰ καὶ τὸ εὐρὸν ρύγχος, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ ἀνωτέρω, κατατάσσουν τὸ ζῶον εἰς τὴν τάξιν τῶν βοοειδῶν. Ὀλόκληρον παρίσταται ἐκ τοῦ πλαγίου καὶ ἐκ τῶν ποδῶν του εἰκονίζονται μόνον οἱ δύο. Ἐξαίρεσιν τοῦ κανόνος ἀποτελοῦν τὰ κέρατα παριστάμενα κατὰ μέτωπον ὡς τὸ κύριον γνώρισμα τοῦ ζώου. Ἡ ὀπισθεν τούτου ἴσταμένη μορφή, ἐλλιπὴς ἐν μέρει τὴν στρογγύλην κεφαλὴν καὶ τὸν δεξιὸν πόδα, ἔνεκα τοῦ ὅτι ἡ πλάξ τυγχάνει ἀποκεκρουμένη κατὰ τὰ σημεῖα αὐτά, ἔχει ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας κεκαμμένας. Τῆς μὲν ἀριστερᾶς ὁ βραχίον φέρεται ἔμπρὸς καὶ ὁ πήχυς κάμπτεται κατακορύφως πρὸς τὰ ἄνω, τῆς δὲ δεξιᾶς ὁ βραχίον φέρεται ὀπίσω καὶ ὁ πήχυς κάμπτεται πρὸς τὰ κάτω φερόμενος πλαγίως πρὸς τὸ σῶμα. Τὰ περιγράμματα ἐνταῦθα εἶναι σαφῆ. Παρὰ ταῦτα, ἐξαιρέσει τοῦ ζώου, τὸ ὁποῖον ἀποδίδεται κατὰ φυσικὸν τρόπον, ἡ ἀνθρωπίνη μορφή εἶναι συμπαγῆς καὶ παρουσιάζει ἀκαμψίαν. Ἡ σκηνή εἶναι μᾶλλον βουκολικῆ. Ἡ παράστασις ἔχει πλάτος 0,215 μ., ὕψος 0,13 καὶ τὸ βάθος τῆς γλυφῆς, προφανῶς διὰ τὸ ἀνοικτὸν χρῶμα τοῦ λίθου, ἐνταῦθα φθάνει τὰ δύο χιλιοστόμετρα.

VIII. Πλάξ ἐκ φαιοῦ μαρμάρου, μήκους 0,48 μ., ὕψους 0,13 μ. καὶ πάχους 0,27 μ.

Ἐπὶ τῆς φύσει λείας ἐπιφανείας διακρίνονται αἱ εὐθύγραμμοι φλεβώσεις τοῦ λίθου (Σχέδ. 10· Πί ν. 38 α, β). Εἰς τὴν παράστασιν εἰκονίζεται, κατὰ τὸ ἀριστερὸν ἄκρον, ἀνθρωπίνη μορφή μετὰ σαφῶς διακρινομένου λαιμοῦ καὶ δολιχωτῆς κεφαλῆς, ἡ ὁποία καταλήγει εἰς ρύγχος. Ἐκ τῶν χειρῶν ἡ ἀριστερὰ προτείνεται ἄκαμπτος καὶ ἐλαφρῶς κατερχομένη τείνει νὰ φθάσῃ τὴν τεταμένην ὠσαύτως οὐρὰν τοῦ ζώου. Ἡ δεξιὰ κατέρχεται ἐκ τοῦ ὤμου καὶ διαγράφουσα καμπύλην καταλήγει περίπου εἰς τὸ ὕψος τῶν γλουτῶν. Τὰ σκέλη τῆς μορφῆς εἶναι συμπαγῆ μὴ διακρινόμενα ἀλλήλων. Γενικῶς, ἐξαιρέσει τῶν χειρῶν καὶ τῆς κεφαλῆς, ὁλόκληρον τὸ λοιπὸν σῶμα εἶναι μία συμπαγῆς μᾶζα. Παρὰ ταῦτα, ἐνέχει ἀρκετὴν κίνησιν καὶ ζωὴν. Ἐμπροσθεν τῆς μορφῆς παρίσταται εἰς ζωηροτάτην κίνησιν ζῶον, τὸ ἔμπροσθεν ἡμῶν τοῦ ὁποίου καλύπτει ἐλαφρὸν στῤῥωμα ἰζήματος (πουρί), δημιουργηθέντος προφανῶς ἐκ τῆς ροῆς ὕδατος εἰς τὴν θέσιν, ὅπου εὐρίσκετο ἡ πλάξ. Ἡ κεφαλὴ τοῦ ζώου στηρίζεται ἐπὶ σχε-

Σχέδ. 10. Αἰλουροειδὲς (;) καὶ ἀνθρωπίνη μορφή (πλάξ VIII)

τικῶς μακροῦ λαιμοῦ καὶ καταλήγει ἔμπρὸς εἰς μακρὸν ἐπίσης ρύγχος. Τὰ ὄτα εἰκονίζονται ὑψωμένα. Τὸ σῶμα εἶναι λίαν ἐπίμηκες καὶ ἡ οὐρὰ τεταμένη ὀπίσω διαγράφει ἐλαφροτάτην καμπύλην. Οἱ πόδες παρίστανται καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ τοῦ πλαγίου καὶ εἰκονίζονται μόνον οἱ πρὸς τὸ μέρος τοῦ θεατοῦ. Οἱ ἔμπροσθοι εἶναι ἐλαφρῶς προτεταμένοι. Ἡ ὄλη στάσις τοῦ ζώου εἶναι τοιαύτη, ὥστε μόνον ὡς φάσις ἐκτινάξεως δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ. Τὰ περιγράμματα εἶναι σαφῆ καὶ προδίδουν προσοχὴν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν. Ἀμφίβολον εἶναι, ἂν ἡ μικρὰ ἐξοχὴ τοῦ περιγράμματος εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ ζώου ἔγινε σκοπίμως πρὸς δῆλωσιν τοῦ γένους του. Πάντως τὰ χαρακτηριστικά του καὶ ἡ στάσις, εἰς τὴν ὁποίαν εἰκονίζεται, τὸ κατατάσσουν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν αἰλουροειδῶν.

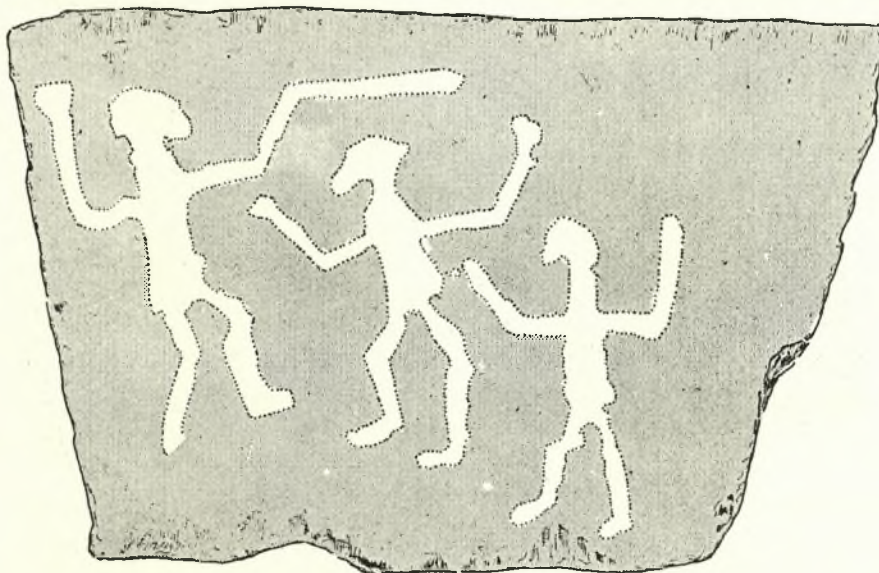
Ἄολόκληρος ἡ παράστασις, ἡ ὁποία ἔχει πλάτος 0,29 μ. καὶ ὕψος 0,11 μ., ἔχει ἀποδοθῆ ἐκ τοῦ πλαγίου μὲ μόννας ἐξαιρέσεις τὰς χεῖρας τῆς μορφῆς καὶ τὰ ὄτα τοῦ ζώου. Ἡ γλυφὴ μόλις φθάνει τὸ ἡμισυ χιλιοστόμετρον εἰς βάθος.

IX. Τεμάχιον φαιοῦ μαρμάρου ἀκανονίστου σχήματος ἔχον μῆκος 0,32 μ., ὕψος 0,195 μ. καὶ πλάτος 0,335 μ. Ἐπὶ τῆς φύσει ὀμαλωτέρας ἐπιφανείας παρίστανται τρεῖς ἀνθρώπινοι μορφαὶ μὲ τὰς χεῖρας ὑψωμένας καὶ τὰ σκέλη ἀνοικτά, ὡς εἰς χορόν (Σχέδ. 11· Πί ν. 38 γ). Ἡ ἀριστερότερον εὐρισκομένη μορφή εἶναι ἐστραμμένη πρὸς τὰ δεξιὰ ἀτενίζουσα τρόπον τινὰ τὰς δύο ἄλλας. Ἐχει δολιχωτὴν κεφαλὴν φερομένην ἐπὶ ἰσχυροῦ καὶ σχετικῶς ὑψηλοῦ λαιμοῦ. Ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν τῆς οἱ βραχίονες ἀνείγονται εἰς τὰ πλάγια καὶ οἱ πήχεις κάμπτονται πρὸς τὰ ἄνω. Τὸ ἀπώτατον ἄκρον

τῆς δεξιᾶς χειρὸς παρίσταται ἐξωγκωμένον, ὡσάν νὰ κρατῆ στρογγύλον ἀντικείμενον. Ἡ ἀριστερὰ κρατεῖ τεταμένον πλαγίως εἶδος ροπάλου, τὸ ὁποῖον, παχύτερον κατὰ τὸ ἐν ἄκρον του, διέρχεται ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς τῆς μεσαίας μορφῆς. Τὸ σῶμα διακρίνεται σαφῶς ἀπὸ τῶν ποδῶν, ὥστε δύναται νὰ θεωρηθῆ βέβαιον, ὅτι ἡ μορφή παρίσταται φέρουσα βραχὺ ἔνδυμα. Οἱ λεπτοὶ πόδες πατοῦν ἐπὶ ἐπιμήκων πελμάτων καὶ κάμπτονται ἐλαφρῶς κατὰ τὰ γόνατα. Ὁ ἀριστερὸς μάλιστα εὐρίσκεται εἰς τοιαύτην θέσιν, ὥστε νὰ φαίνεται αἰωρούμενος.

Ἡ μεσαία μορφή μὲ δολιχωτὴν ἐπίσης κεφαλὴν βλέπει πρὸς τὴν προηγουμένην καὶ ἔχει τὰς χεῖρας εἰς τὴν αὐτὴν περίπου στάσιν, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι δὲν κρατεῖ τι δι' αὐτῶν, πλὴν τῆς ἀριστερᾶς, ἥτις κατὰ τὸ ἄκρον παρίσταται ἐξωγκωμένη. Οἱ πόδες πατοῦν ὡσαύτως ἐπὶ ἐπιμήκων πελμάτων, ἀλλ' ἡ κάμψις τῶν γονάτων εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν εἶναι ἀφύσικος. Τὸ σῶμα κλίνει ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἐμπρός.

Σχέδ. 11. Παράστασις χοροῦ (πλάξ ΙΧ)

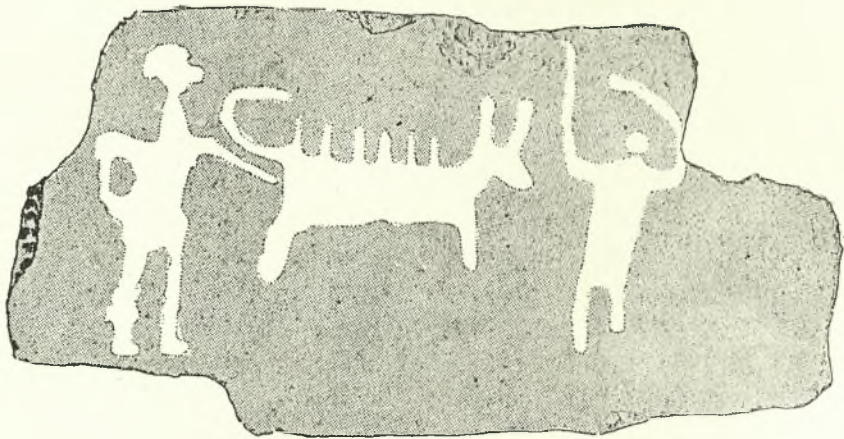
Ἡ τρίτη μορφή δεξιὰ, ἔχει τὴν αὐτὴν σχεδὸν στάσιν πρὸς τὴν μεσαίαν μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι ὁ κορμὸς ἐνταῦθα παρίσταται κατακόρυφος καὶ οἱ πόδες παρουσιάζουν σχετικὴν ἀκαμψίαν. Ἡ κεφαλὴ ἐπίσης τῆς μορφῆς αὐτῆς διαφέρει κατὰ πολὺ τῶν ἄλλων. Εἶναι ἐντελῶς ἀφύσικος καὶ στηρίζεται ἐπὶ ὑψηλοτάτου λαιμοῦ.

Ἡ διάταξις τῶν μορφῶν εἰς διάφορα ἐπίπεδα νομίζω, ὅτι εἶναι σκόπιμος καὶ ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ προσδώσῃ βάθος εἰς τὴν παράστασιν. Πράγματι, φαίνονται αὗται κυκλικῶς διατεταγμέναι καὶ εἰς διάφορον ἐκάστη ἀπόστασιν ἀπὸ τὸν θεατὴν. Μὲ τὴν διάταξιν τῶν ἄκρων καταλλήλως κεκαμμένων ὁ τεχνίτης ἐπέτυχε νὰ παραστήσῃ τὰς μορφὰς εἰς στιγμὴν ζωηροτάτης κινήσεως. Τὰ περιγράμματα εἶναι σαφέστατα καὶ ἔχει καταβληθῆ προσπάθεια διὰ τὴν κατὰ τὸν φυσικώτερον δυνατὸν τρόπον ἀπόδοσιν τῶν ἀνθρωπίνων μορφῶν. Χαρακτηριστικὴ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς εἶναι ἡ παράστασις τῶν ποδῶν μὲ ἐλαφρὰν κάμψιν τῶν γονάτων, τὰ ὁποῖα εἰς τὰς λοιπὰς παραστάσεις δυσκόλως διακρίνονται καὶ οἱ πόδες παρίστανται ἐντελῶς ἄκαμπτοι.

Ἡ παράστασις πρέπει νὰ ἐρμηνευθῆ ἐν συσχετισμῶ πρὸς τὰς λοιπὰς : κυνηγοὶ ἀποκλείσαντες τὸ θήραμα εἰς ἀδιέξοδον ὁρμῶν ὑψοῦντες ἀπειλητικῶς τὰς χεῖρας (ὁ εἷς κραδαίνει καὶ ρόπαλον) διὰ νὰ τὸ συλλάβουν ἢ μετὰ τὴν ἐπιτυχῆ καὶ ἀποδοτικὴν ἐκβασιν τοῦ κυνηγίου πανηγυρίζουν τὸ γεγονός χορεύοντες. Δὲν δύναται ὁμοίως νὰ ἀποκλεισθῆ καὶ τὸ ἐνδεχόμενον νὰ ἔχη τελετουργικὴν σημασίαν ἢ παράστασις χοροῦ.

Ἐνταῦθα ἔχομεν πλάτος παραστάσεως 0,22 μ., ὕψος 0,13 μ. καὶ τὸ βάθος τῆς γλυφῆς φθάνει περίπου τὸ ἓν χιλιοστόμετρον.

X. Πλάξ ἐκ φαιοῦ μαρμάρου μήκους 0,41 μ., ὕψους 0,185 μ. καὶ πάχους 0,40 μ. Ἡ ὁμαλωτέρα ἐπιφάνεια, ἣτις ἔχει ὑποστῆ ἑλαφρὰν διάβρωσιν, φέρει παράστασιν εἰκονίζουσαν ζῶον μεταξὺ δύο ἀνθρωπίνων μορφῶν (Σχέδ. 12· Πί ν. 39 α). Τὸ ζῶον βλέπει πρὸς τ' ἀριστερὰ καὶ ἔχει σῶμα ἐπίμηκες. Ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀπολήγει εἰς μακρὸν ρύγχος καὶ φέρει ὄτα (ἢ κέρατα ;) ἀνωρθωμένα. Ἡ μακρὰ οὐρά τοῦ στρέφεται τοξο-

Σχέδ. 12. Σκηνὴ θήρας (;) (πλάξ X)

ειδῶς πρὸς τὰ ἄνω ἐκ τῶν ὀπισθεν εἰς τρόπον ὥστε σχηματίζει κύκλον. Ἐπὶ τῆς ράχεως εἰκονίζονται κατακορύφως ἐπιμήκη ἐξάρματα ὅμοια πρὸς ἐκεῖνα τῆς πλακῆς I. Ἐμπροσθεν τοῦ ζῶου μόλις διακρίνεται ἀνθρωπίνη μορφή ἔχουσα σῶμα σχεδὸν ἐντελῶς ὀρθογώνιον, κεφαλὴν στρογγύλην καὶ πόδας, οἱ ὅποιοι ὁμοιάζουν περισσότερο πρὸς ξύλινα ὑποστηρίγματα. Ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν οἱ βραχίονες ἐκτείνονται πλαγίως εἰς τὸ ὕψος τοῦ ὄμου καὶ οἱ πήχεις κάμπτονται κατακορύφως πρὸς τὰ ἄνω. Προέκτασιν πρὸς τὰ ἄνω τοῦ δεξιοῦ πήχεος ἀποτελεῖ ρόπαλον προφανῶς κρατούμενον ὑπὸ τῆς μορφῆς. Τὸ διὰ τῆς ἀριστερῆς κρατούμενον ρόπαλον δηλοῦται σαφέστερον διερχόμενον ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς. Ἡ μορφή γενικῶς εἶναι ξηρὰ καὶ παρίσταται ἐξ ὀλοκλήρου κατ' ἐνώπιον. Ἐτέρα μορφή παρίσταται ὀπισθεν τοῦ ζῶου τείνουσα τὴν ἀριστερὰν ὑπὸ τὴν οὐρὰν τούτου καὶ ἔχουσα τὴν δεξιὰν οὐτως, ὥστε ὁ μὲν βραχίον ἐκτείνεται πλαγίως, ὁ δὲ πήχυς καμπτόμενος συναντᾷ τὴν ὄσφυν. Αἱ ἀναλογίαι, τὸ περίγραμμα καὶ ἡ ἐν γένει ἐμφάνισις τῆς μορφῆς ἀποτελοῦν γελοιογραφικὴν ἀπεικόνισιν ἀνθρώπου. Ἡ κεφαλὴ εἶναι περιέργως μὲ ζωῶδη (πιθηκοειδῆ) χαρακτηριστικὰ. Ὁ ὑψηλὸς λαιμὸς, χονδρὸς εἰς τὴν βάσιν τοῦ, λεπτύνεται πρὸς τὰ ἄνω ἐπικινδύνως,

ώστε να νομίζη τις ότι από στιγμής εις στιγμήν θά αποκοπή ή κεφαλή απ' αὐτοῦ. Ὁ δεξιὸς ὄμος εὐρίσκεται αἰσθητῶς εις χαμηλότερον ἐπίπεδον καὶ οἱ πόδες παρουσιάζουν πολλὰς ἀνωμαλίας, ἂν καὶ δὲν στεροῦνται πελμάτων. Γενικῶς, εἶναι καταφανής ἡ ἐπιπολαιότης εις τὴν ἐκτέλεσιν τῆς μορφῆς αὐτῆς.

Καὶ εις τὴν παρούσαν περίπτωσιν ἡ παράστασις πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς σκηνὴ κυνηγίου, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ζῶον πληγὴν συλλαμβάνεται. Ἔχει πλάτος 0,26 μ., ὕψος 0,14 μ. καὶ τὸ βάθος τῆς γλυφῆς κυμαίνεται μεταξὺ ἡμίσεος καὶ ἐνὸς χιλιοστομέτρου.

Πλὴν δύο ἐξαιρέσεων πᾶσαι αἱ ἀνωτέρω περιγραφεῖσαι πλάκες ἀποτελοῦν τεμάχια ἐκ τοῦ ἐντοπίου φαιοῦ μαρμάρου, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ τὸ κύριον συστατικὸν τῆς Κορφῆς τ' Ἀρωνιοῦ καὶ τῶν πέριξ λόφων. Τὰ τεμάχια αὐτὰ παρῆχον ὅπωςδήποτε μίαν τῶν ἐπιφανειῶν τῶν ἐκ φύσεως ὀμαλὴν καὶ λείαν, ἡ ὁποία διετήρει τὸ φυσικὸν χρῶμα τοῦ λίθου. Ἡ ἐπιλογή τῶν φύσει ὀμαλῶν ἐπιφανειῶν διὰ τὴν παράστασιν σκηνῶν δι' ἐπικρούσεως εἶναι συνήθης. Οὕτω π.χ. εις τὴν περιοχὴν τῶν Λιγουρικῶν Ἄλπεων γίνεται ἰδιαιτέρα ἐπιλογή τῶν ἐπιφανειῶν, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ὀμαλυνθῆ διὰ τῆς ἐπενεργείας τῶν παγετῶνων²⁸. Εἰς τὴν Ἀφρικὴν (Fezzan) χρησιμοποιοῦνται ἐπιφάνειαι δημιουργηθεῖσαι ἐκ τῆς διαρρήξεως τῶν βράχων ἕνεκα ὑπερβολικῆς θερμότητος²⁹.

Ἡ χρησιμοποιηθεῖσα μέθοδος διὰ τὴν ἀπεικόνισιν τῶν περιγραφεισῶν σκηνῶν εἶναι ἡ τῆς ἐπικρούσεως: δι' ὀξέος ἐργαλείου ἐπιφέρονται πολλαπλᾶ κτυπήματα ἐπὶ τῆς σκοτεινοῦ χρώματος ὀμαλῆς ἐπιφανείας τοῦ λίθου³⁰. Τὸ χρησιμοποιούμενον ἐργαλεῖον ἠδύνατο νὰ εἶναι λίθινον· τὸ πιθανώτερον ὅμως εἶναι τὰς παραστάσεις τῆς Κορφῆς τ' Ἀρωνιοῦ ἐχρησιμοποιήθη ἐργαλεῖον ἐκ μετάλλου. Ἐκ τοῦ πλάτους τῶν σημείων κρούσεως, τὸ ὁποῖον μόλις φθάνει τὰ 2-3 χιλιοστόμετρα, δύναται νὰ ὑπολογισθῆ καὶ τὸ πλάτος τῆς αἰχμῆς τοῦ ἐργαλείου³¹. Τοῦτο πρέπει νὰ ἦτο ἡ κοπεὺς (κ. βελόνι), διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ ὁποίου εἶναι ἀπαραίτητον εἶδος ἐπικοπάνου (μανδρακᾶ) ἢ ἄλλο ἐργαλεῖον μετὰ στείλεοῦ ὁμοιον πρὸς τὴν τυπίδα τῶν Ἑλλήνων (πικούνι)³². Τὸ δεύτερον εἶναι πιθανώτερον, διότι αἱ κρούσεις προδίδουν ταχύτητα εις τὴν ἐκτέλεσιν, καθ' ὅσον καὶ ἐλαφραὶ εἶναι καὶ ἐπιπολαιῶς ἔχουν ἐπενεχθῆ εὐρισκόμεναι ἐνίοτε ἐκτὸς τοῦ περιγράμματος τῶν μορφῶν (Σχ. ἐδ. 3, 6, 8· Πί ν. 35 α, 36 γ, 37 β). Τὰ περιγράμματα γενικῶς, ἂν καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως λόγῳ τῆς ἀντιθέσεως μεταξὺ σκοτεινοῦ καὶ ἀνοικτόχρου ἐπιφανείας φαίνονται εὐκρινῆ, ἐν τούτοις δὲν εἶναι ἀσθητὰ. Τοῦτο βεβαίως εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιπολαιῆς ἐκτελέσεως τῶν κρούσεων καὶ σχετίζεται ἀμέσως πρὸς τὸ ὕλικόν καὶ τὸ χρησιμοποιηθὲν ἐργαλεῖον. Πιθανῶς πρὸ τῆς «σφυρηλατήσεως» νὰ ἐσχεδιάζετο ἐν περιγράμματι ἡ παράστασις δι' ἐλαφρᾶς χαράξεως τῆ βοήθεια αἰχμηροῦ λιθαρίου ἢ ὀψιανοῦ ἢ ἀκόμη καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ ἐργαλείου, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπρόκειτο νὰ ἐπενεχθοῦν αἱ κρούσεις. Πάντως οὐδὲν ἴχνος τοιαύτης προεργασίας παρετηρήθη.

Τὸ βάθος τῆς γλυφῆς εἶναι ἐλάχιστον, μὴ ὑπερβαῖνον συνήθως τὸ ἡμισυ χιλιοστόν τοῦ μέτρου. Ὁ τεχνίτης δὲν ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν φωτοσκίασιν τῆς παραστάσεως.

28. M. Louis - G. Isetti, Les gravures préhistoriques du Mont Bego, 19.

29. Fr. Behn, Zur Problematik der Felsbilder, 56.

30. Πρβλ. M. Louis - G. Isetti ἑ.ἀ. 20. P. Graziosi, L'Arte rupestre della Libia, 33. Italia Africana, 5 (1933), 188. M. C. Burkitt, Rock carvings in the Italian Alps, Antiquity III (1929), 158.

31. Antiquity III (1929), 159.

32. Περὶ τῶν λιθουργικῶν ἐργαλείων ἐν Ἀ. Ὁρλάνδου, Ὑλικὰ Δομῆς 2, 117.

Ἐκμεταλλεύεται τὴν ἀντίθεσιν μεταξύ τοῦ λευκοῦ χρώματος τῆς « κτυπημένης » ἐπιφανείας καὶ τοῦ σκοτεινοῦ περιβάλλοντός της. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης πρέπει αἱ παραστάσεις νὰ θεωρηθοῦν ὡς ζωγραφικοὶ πίνακες μᾶλλον παρά ὡς ἔργα γλυπτικῆς³³. Μόνον εἰς δύο περιπτώσεις τὸ βάθος τῆς γλυφῆς φθάνει τὰ δύο χιλιοστά³⁴. Ἄλλ' εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς τὸ χρῶμα τοῦ λίθου εἶναι λευκὸν καὶ δὲν ὑφίσταται διαφορὰ ἀποχρώσεως μεταξύ εἰργασμένης καὶ ἀκατεργάστου ἐπιφανείας (πλάκες II καὶ VII). Τὴν δυσκολίαν αὐτὴν ὑπερπηδᾷ ὁ τεχνίτης διὰ τῶν δυνατοτήτων, τὰς ὁποίας τοῦ παρέχει ἡ φωτοσκίασις, καὶ ἀξάνει τὸ βάθος τῆς γλυφῆς ἀφαιρῶν τμήμα τῆς ἐπιφανείας τοῦ λίθου.

Ὡς θέματα τῶν παραστάσεων ἔχουν ληφθῆ σκηναὶ ἐκ τοῦ καθημερινοῦ βίου. Ἡ θήρα, ἡ κτηνοτροφία, ἡ ναυσιπλοΐα καὶ τὸ διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον εἶναι αἱ εἰκονιζόμεναι ἐνασχολήσεις τῶν ἀνθρώπων τῆς Κορφῆς τ' Ἀρωνιοῦ. Αἱ ἀνθρώπιναι μορφαὶ εἰκονίζονται κατὰ κανόνα ἐκ τοῦ πλαγίου καὶ ἰδιαίτερα μέριμνα λαμβάνεται διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἄκρων, ἐκ τῶν ὁποίων μόνων καθορίζεται ἡ δρᾶσις μιᾶς ἐκάστης ἐξ αὐτῶν. Ἡ κεφαλὴ τῶν συνήθως δὲν ὁμοιάζει πρὸς ἀνθρωπίνην, ἀλλ' ἔχει ζωώδη χαρακτηριστικά. Εἶναι δὲ ἀξιοσημείωτον ὅτι τοιοῦτου εἶδους κεφαλὴ ἀπαντᾷ κυρίως εἰς μορφὰς μετεχούσας σκηνῶν κυνηγίου (πλάκες I, IV, VI, VIII, IX). Φυσικώτερον ἔχει ἀποδοθῆ ἡ κεφαλὴ εἰς τὰς λοιπὰς σκηνὰς καὶ κυρίως ὅπου τὸ θέμα σαφῶς δὲν ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν θήραν (πλάκες II, V, VI). Πιθανῶς ἡ τοιαύτη παράστασις τῆς κεφαλῆς ὑποδηλοῖ τὴν χρησιμοποίησιν προσωπείου κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς θήρας. Ἴσως εἰς τοιοῦτον προσωπεῖον ἀνήκει τμήμα περιέργου πηλίνου σκεύους περισυλλεγὲν προσφάτως εἰς τὸν ἀρχαιολογικὸν χώρον τῆς Φυλακωπῆς καὶ ἀποκείμενον εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Μήλου (Πί ν. 39 β)³⁵. Ἐπειδὴ μέγα τμήμα του ἐλλεῖπει, δὲν καθίσταται δυνατὴ ἡ ὀλοκλήρωσις σαφοῦς εἰκόνης τοῦ σχήματος καὶ τοῦ τρόπου χρησιμοποίησός του. Ἄν πρόκειται περὶ προσωπεῖου θήρας, ἀσφαλῶς δύο ἐκ τῶν πολλῶν ὁπῶν, τὰς ὁποίας διαθέτει, προωρίζοντο διὰ νὰ βλέπη δι' αὐτῶν ὁ κυνηγός. Αἱ λοιπαὶ Ἴσως ἐχρησίμευον διὰ τὴν στερέωσιν κλάδων³⁶ ἢ ἄλλων ἀντικειμένων συντελούντων εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς παραλλαγῆς³⁷. Ἴσως ἀκόμη καὶ ἡ δῆλωσις ὀφθαλμοῦ εἰς τὰς μορφὰς τῶν πλακῶν I καὶ IV νὰ ἔχη σχέσιν μὲ τὴν χρῆσιν προσωπείου. Δὲν δύναται ὅμως νὰ ἀποκλεισθῆ καὶ τὸ ἐνδεχόμενον νὰ ἔχη θρησκευτικὴν σημασίαν ἢ τοιαύτη παράστασις τῶν μορφῶν³⁸.

Ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον ἰδιαίτερος προσέχει ὁ τεχνίτης εἶναι ἡ ἀπόδοσις τῶν κυριωτέρων χαρακτηριστικῶν τῶν μορφῶν τοῦ ἀδιαφορῶν διὰ τὰς λεπτομερείας. Προσέχει π.χ. εἰς τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν φυσικωτέραν ἀπόδοσιν τῶν κεράτων ἢ τῆς οὐρᾶς, οὐσιωδῶν χαρακτηριστικῶν διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ ζώου, τὸ ὁποῖον θέλει νὰ ἀπεικονίσῃ³⁹. Ἐπίσης ἰδιαίτερα φροντὶς λαμβάνεται διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἄκρων τῶν ἀν-

33. Πρβλ. David Gebhard, *Rock drawings in the western United States*, IPEC 20 (1960/63), 48.

34. Πρβλ. καὶ P. Graziosi, *L'Arte rupestre della Libia*, 33. R. Bataglia ἐν *Studi Etruschi VIII* (1934), 21. G. Isetti ἐν *RSL XXIII* (1957), 58.

35. Ὅμοιον πρὸς τὸ Zervos, Fig. 99 - 100.

36. Τοιοῦτόν τι φαίνεται εἰς τὴν κεφαλὴν τῆς μορφῆς τῆς πλακῆς I.

37. Ἡ ὑπόθεσις ὅτι πρόκειται περὶ προσωπείου μελισσοκόμου φαίνεται ὀλιγότερον πιθανή, διότι δὲν ἐξηγεῖ τὸ πλῆθος τῶν ἀνοιγμάτων.

38. Πρβλ. Fr. Behn, ἔ.ἀ. 57.

39. Πρβλ. P. Barocelli ἐν *Bolletino di Paletnologia Italiana* (1934), 167.

θρωπίνων μορφῶν καὶ κυρίως τῶν χειρῶν. Μόνον δι' αὐτῶν κατορθῶναι νὰ παραστή-
ση τὰς μορφὰς ἐν δράσει⁴⁰. Ἀντιθέτως ἀδιαφορεῖ καὶ συγγέει ἐνίοτε τὸ ἀνθρώπινον
πέλαμα πρὸς τὸ ζωϊκὸν καὶ ἀντιστρόφως.

Κανὼν εἶναι ἡ παράστασις τῶν ζώων ἐκ τοῦ πλαγίου⁴¹. Ἐν τούτοις τὰ κέρατα
παρίστανται ὡσάν νὰ βλέπωνται κατ' ἐνώπιον. Ἐνίοτε καταβάλλεται φροντίς διὰ τὴν
προοπτικὴν ἀπόδοσιν τῶν ζώων μετὰ τὴν παράστασιν καὶ τρίτου ποδός (πλάκες I, III,
IV). Εἰς οὐδεμίαν ὁμῶς περίπτωσιν, πλὴν τῆς πλακὸς I, ἀνθρωπίνη μορφή παρίστα-
ται κατὰ τρόπον, ὥστε ἐν τῶν μελῶν τῆς νὰ καλύπτεται ὑπὸ ἄλλου. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἀπό-
δοσις τῶν ζώων, τόσον ἀπὸ ἀπόψεως χαρακτηριστικῶν στοιχείων ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπό-
ψεως περιγραμμάτων καὶ ἀναλογιῶν, εἶναι πιστοτέρα ἐκείνης τῶν ἀνθρωπίνων μορ-
φῶν⁴². Τοῦτο ἀποδεικνύει ἀφ' ἐνὸς μεγάλῃν ἐξοικείωσιν τοῦ τεχνίτου πρὸς τὸ ζῶον⁴³,
τὸ ὁποῖον εἰκονίζει, καὶ ἀφ' ἑτέρου μακροχρονιωτέραν ἐνασχόλησιν του μετὰ τὴν ἀ-
πεικόνισιν ζωϊκῶν ἢ ἀνθρωπίνων παραστάσεων.

Δυσχερῆς εἶναι ὁ καθορισμὸς τῆς σημασίας τῶν περιγραφεισῶν παραστάσεων.
Χαρακτῆρα μυθικὸν ἢ θρησκευτικὸν διαβλέπει ὁ Graziosi εἰς σκηνὰς κυνήγιου ἢ
ποιμενικὰς τῆς Β. Ἀφρικῆς⁴⁴. Εἰς ἱερατικὴν στάσιν θεωρεῖ τὰς μορφὰς μετὰ ἀνοικτὰς
χεῖρας εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Λιγουρικῶν Ἄλπεων (Monte Bego) ὁ G. Isetti⁴⁵. Ὁ
αὐτὸς διαστῆλων τὴν τεχνικὴν τῆς ἐπικρούσεως ἀπὸ ἐκείνην τῆς ἀπλῆς ἐγγαράξεως
θεωρεῖ τὴν πρώτην ὡς τεχνικὴν λειτουργικὴν καὶ εἰς τὰς παραστάσεις βλέπει χαρα-
κτῆρα ἀφιερωματικόν⁴⁶. Λατρευτικὴν - μαγικὴν σημασίαν ἔχουν αἱ παραστάσεις τῆς
αὐτῆς ὡς ἄνω περιοχῆς κατὰ M. C. Burkitt⁴⁷. Οὗτος μάλιστα τὰς ἀποδίδει εἰς νομά-
δας ἐποχιακῶς διερχομένους ἐκ τῆς περιοχῆς, οἱ ὅποιοι διὰ τῶν μαγικῶν αὐτῶν παρα-
στάσεων ἐπεδίωκον νὰ προκαλέσουν διάφορα φυσικὰ γεγονότα ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἐ-
πιβίωσιν των (π.χ. βροχὴν). Τὰς μορφὰς μετ' ὑψωμένων χειρῶν τῆς Val Camonica
ὁ E. Anati⁴⁸ ἐκλαμβάνει ὡς λατρευτὰς καὶ χορευτὰς.

Μαγικο-θρησκευτικὸς πρέπει νὰ εἶναι καὶ ὁ χαρακτῆρ τῶν πλακῶν τῆς Κορφῆς
τ' Ἀρωνιοῦ. Ἄνθρωποι ἔχοντες ὡς καθημερινὴν ἀσχολίαν τὸ κυνήγιον, τὴν ναυσιπλοίαν
κλπ. ἀφιέρωσαν τὰς πλάκας μετὰ σκηνὰς ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν ἀσχολιῶν των, μετὰ πρόθεσιν
νὰ ἐκφράσουν εὐχαριστίαν διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἔκβασιν ἐπιχειρήσεώς τινος, ἢ νὰ προδιαθέ-
σουν τὸ θεῖον εὐμενῶς διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐπιτυχίας. Ἐκ πρώτης ὄψεως γίνεται
ἀντιληπτὸν ὅτι αἱ ἀνωτέρω πλάκες δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποτελοῦν ἔργα τοῦ αὐτοῦ τε-
χνίτου. Ἡ ἀντίληψις περὶ τῶν εἰκονιζομένων μορφῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκτέλεσις, ὁ βαθμὸς
ἀκριβείας εἰς τὰ περιγράμματα μιᾶς ἐκάστης ἐξ αὐτῶν εἶναι διάφοροι εἰς τὰς διαφό-
ρους πλάκας. Ἐπομένως αἱ πλάκες εἶναι ἀφιερῶματα περισσοτέρων τοῦ ἐνὸς ἀτόμων.

Ἡ ἐλαχίστη διαφορά ἀπὸ πλακὸς εἰς πλάκα, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ὕψος τῶν παρα-
στάσεων (κυμαίνεται μεταξὺ 0,11 - 0,14 μ.), δὲν ἐμποδίζει νὰ θεωρήσωμεν ταύτας ἰ-

40. Πρβλ. RSL XXV (1959), 115

41. Πρβλ. P. Graziosi, L'Arte rupestre della Libia, 30.

42. Πρβλ. IPEC 20 (1960/63), 52.

43. P. Graziosi ἔ.ἀ. 30.

44. ἔ.ἀ. 28.

45. RSL (1959) XXV, 114 - 115, Fig. 7.

46. RSL XXIII, 195.

47. Antiquity, III (1929), 160 - 1.

48. Archaeology, 1958, 31.

σοῦψεϊς καὶ νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι δυνατὸν νὰ ἦσαν τοποθετημένοι ἐν εἶδει ζωφόρου. Τὸ σχῆμα ἐξ ἄλλου τῶν πλακῶν, ἐχουσῶν τὰς ἄνω καὶ κάτω ὄψεις των κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον ὀμαλὰς, δὲν ἀποκλείει τὸ ἐνδεχόμενον αὐτό⁴⁹. Ἡ εὕρεσις των δὲ εἰς περιοχὴν ἀκτίνος 4 - 5 τὸ πολὺ μέτρων πέραξ τοῦ δωματίου μᾶς ὑποχρεώνει νὰ περιορίσωμεν καὶ τὴν ἀρχικὴν των θέσιν εἰς τὴν αὐτὴν περιοχὴν.

Ἡ τεχνικὴ τῆς ἐκτελέσεως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποτελέσῃ στοιχεῖον διὰ τὴν χρονολόγησιν τῶν παραστάσεων. Ἡ μέθοδος τῆς ἐπικρούσεως διὰ τὴν ἀπλότητά της ἀπαντᾷ εἰς ὄλας σχεδὸν τὰς ἐποχὰς. Ἡ νότιος Ἰταλία παρέχει παραδείγματα παλαιολιθικῶν παραστάσεων⁵⁰. Εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ χαλκοῦ κυρίως ἀνάγονται αἱ παραστάσεις τῶν Λιγουρικῶν Ἄλπεων⁵¹, ἐνῶ τῆς Val Camonica κατέρχονται εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ σιδήρου⁵². Ἀλλὰ καὶ σήμερον ἀκόμη εἶναι ἐν χρήσει ἡ τεχνικὴ αὐτή⁵³. Ὁ Πί ν. 40 α δεικνύει τὴν ἐφαρμογὴν τῆς μεθόδου τῆς ἐπικρούσεως σήμερον μεταξὺ τῶν χωρικῶν μας. Ὑπεράνω τοῦ ὑπερθύρου τῆς ἀγροικίας του ὁ Κουφονησιώτης χωρικὸς ἐνετείχισε πλάκα, ἐπὶ τῆς ὁποίας παρέστησε σταυρὸν ἐντὸς κύκλου καὶ ἐκατέρωθεν αὐτοῦ ἔγραψε χρονολογίαν (18 - 32), ἡμερομηνίαν (MA - GOY 2-7) καὶ τέλος τὴν ὑπογραφήν του (ΓΕρ - ως, Γεώργιος πιθανῶς).

Εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Κορφῆς τ' Ἀρωνιοῦ στοιχεῖον βεβαιοῦν ὀπωσδήποτε τὴν παλαιότητα τῶν πλακῶν εἶναι τὸ λεπτὸν στρώμα ἰζήματος, τὸ ὁποῖον καλύπτει μέρος τοῦ ζώου τῆς πλακῶς VIII⁵⁴. Τὰ λοιπὰ στοιχεῖα τῆς ἀνασκαφῆς ἐπίσης τὰ χρονολογοῦντα τὴν ἐγκατάστασιν ἐπὶ τοῦ λόφου (τοιχοποιεῖα, κεραμικὴ κλπ.) δίδουν ἀκριβεστέραν χρονολόγησιν τῶν πλακῶν, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ εἶναι τῆς αὐτῆς ἐποχῆς. Εἰς τὴν χρονολόγησιν αὐτὴν ὀδηγοῦν καὶ τὰ ἐσωτερικὰ στοιχεῖα τῶν παραστάσεων τὰ θέματα καὶ ὁ τρόπος ἀποδόσεως τῶν μορφῶν ἀπαντοῦν καὶ εἰς ἄλλας ὀμάδας παραστάσεων ἐπὶ βράχων, αἱ ὁποῖαι ἀνάγονται εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ χαλκοῦ. Εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν π.χ. τοποθετεῖται ἡ ἀκμὴ τῆς εἰκονογραφίας τοῦ Monte Bego⁵⁵, εἰς περιοχὰς τῆς ΝΑ. Τουρκίας (Cilo daglarī καὶ Sat Daglarī)⁵⁶ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἀλλὰ ὁ τύπος τοῦ πλοίου, τὸ ὁποῖον εἰκονίζεται εἰς τὰς πλάκας II καὶ VII δὲν ἀφήνει πλέον ἀμφιβολίαν, ὅτι αἱ πλάκες πρέπει νὰ τοποθετηθοῦν χρονολογικῶς εἰς προκεχωρημένην φάσιν τῆς πρωτοκυκλαδικῆς περιόδου. Διότι, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν κατὰ τὴν περιγραφὴν τῶν πλακῶν, ὁ τύπος οὗτος τοῦ πλοίου εἶναι κοινός, εἰκονιζόμενος συχνότατα εἰς τὰ τηγανοειδῆ ἀγγεῖα τῆς Σύρου.

Ἄν καὶ διάφοροι κατὰ τὸ θέμα, ἀλλ' ὅμοιοι ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν, τῆς αὐτῆς ἐποχῆς πρέπει νὰ θεωρηθοῦν σειρὰ παραστάσεων ἐπὶ βράχων ἐν Νάξῳ ἢ ἐπὶ μεμονωμένων πλακῶν⁵⁷. Μικρὰ πλάξ ἐκ φαιοῦ μαρμάρου εὑρεθεῖσα εἰς θέσιν Στενὸ τῆς πε-

49. Ἡ παρούσα μορφή τῆς πλακῶς I ὀφείλεται εἰς πρόσφατον ἀπόκρουσιν ταύτης ὑπὸ τοῦ εὐρόντος διὰ νὰ τὴν καταστήσῃ εὐμετακόμιστον.

50. Fr. Behn, ἔ.ἀ. 38.

51. ἔ.ἀ. 38. M. Louis - G. Isetti, ἔ.ἀ. 19.

52. Fr. Behn, ἔ.ἀ. 38.

53. Πρβλ. Antiquity XXXI, Pl. II, III, IV.

54. Πρβλ. M. Louis - G. Isetti, ἔ.ἀ. 19.

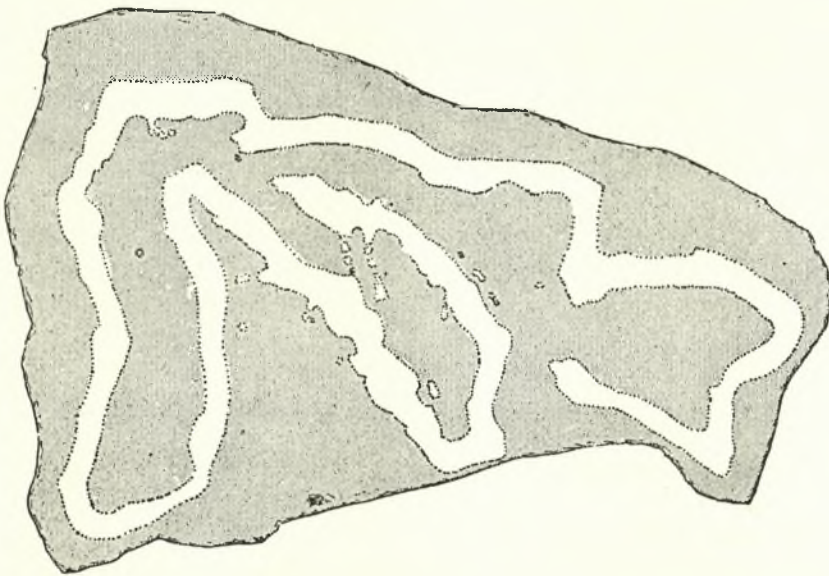
55. ἔ.ἀ. 48, 69. Antiquity, III (1929), 163.

56. IPEC (1954/1959), 71.

57. Τοιαῦται πλάκες ὡς καὶ πάντα τὰ εἰρημάτα τῆς Κορφῆς τ' Ἀρωνιοῦ ἐναπόκεινται εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Συλλογὴν Ἀπειράνθου ἐν Νάξῳ.

ριοχής Αναρίδια, κατά την ανατολικήν ακτήν τῆς Νάξου, φέρει ἐπίκρουστον παράστασιν ὀφιοειδῶς ἐλισσομένης γραμμῆς (Σ χ ε δ. 13· Π ί ν. 41 α). Αὕτη, ἀρχομένη ὀλίγον ἀριστερώτερον καὶ ὕψηλότερον τοῦ μέσου τῆς πλακῶς καὶ καταλαμβάνουσα σχεδὸν ὀλόκληρον τὴν ἐπιφανείαν της, καταλήγει εἰς τὸ κάτω ἀριστερὸν ἄκρον, τὸ ὁποῖον καλύπτεται ὑπὸ λεπτοτάτου στρώματος ἰζήματος. Ἡ διάταξις τῆς γραμμῆς εἰς τὸν χῶρον δὲν ἐπιτρέπει ἄλλην ἐρμηνείαν παρὰ ὅτι εἰκονίζει ὄφιν, τοῦ ὁποίου τὴν κεφαλὴν ἀναμφιβόλως ἀποτελεῖ τὸ παχύτερον ἄκρον τῆς γραμμῆς.

Ὡς σχηματικὴ παράστασις ὄφeos θεωρεῖται καὶ ἡ σπεῖρα⁵⁸. Ταύτης συχνοτάτη εἶναι ἡ παράστασις εἰς ἐπιφανείας βράχων καὶ ἐπὶ μεμονωμένων πλακῶν ὡς ἡ ὑπ' ἀριθμ. 292 τῆς Ἀρχαιολογικῆς Συλλογῆς Ἀπειράνθου. Προέρχεται ἐκ τῆς περιοχῆς

Σχέδ. 13. Παράστασις ὄφeos

τῆς Μουτσούνης κατὰ τὴν ἀνατολικήν ακτήν τῆς νήσου καὶ ἔχει σχῆμα ἄρτου μεγάλων διαστάσεων (μεγ. διάμ. 0,48 μ.). Εἰς τὴν μίαν πλευρὰν της παρίσταται σπεῖρα μὲ ἐπτὰ περιελίξεις (Π ί ν. 40 β) καὶ εἰς τὴν ἑτέραν σειρὰ ἀβαθῶν λακκιδίων σπειροειδῶς διατεταγμένων (Π ί ν. 40 γ). Εἰς τὴν περιφέρειαν δὲ τῆς πλακῶς εἰκονίζονται δυσερμήνευτοι παραστάσεις, ἐκ τῶν ὁποίων μία ὁμοιάζει πρὸς σκορπίον (Π ί ν. 40 δ). Δύο εἰσέτι πλάκες τῆς αὐτῆς Συλλογῆς ἔχουν τὴν μίαν τῶν ἐπιπέδων ἐπιφανειῶν των πλήρη ἀβαθῶν λακκιδίων (Π ί ν. 41 β, γ). Ἐὰν καὶ ἡ ἐρμηνεία των καθίσταται προβληματικὴ, ἡ τοποθέτησις των εἰς τὴν πρώτην περίοδον τοῦ χαλκοῦ εἶναι βεβαία, καθ' ὅσον τμῆμα παρομοίας πλακῶς εὑρέθη εἰς δευτέραν χρῆσιν ἐντειχισμένον εἰς τοῖχον συνοικισμοῦ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἀνασκαφέντος κατὰ τὸ 1963 ἐν Νάξῳ εἰς τὴν θέσιν Κορφάρι τῶν Ἀμυγαλιῶν παρὰ τὸν Πάνορμον.

58. M. Louis - G. Isetti, ἔ.δ. 51.

Ἐξ ὄσων ἀνωτέρω ἐξετέθησαν, δύναται νὰ λεχθῆ ἓν συμπεράσµατι, ὅτι ἡ ἐγκατάστασις ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Κορφῆς τ' Ἀρωνιοῦ ὑφίσταται ἀπὸ τῶν τελευταίων χρόνων τῆς Πρωτοκυκλαδικῆς περιόδου. Ἡ ἐγκατάστασις αὐτὴ δὲν εἶναι μεγάλη. Ἐκ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως καὶ τοῦ εἴδους τῶν εὐρημάτων θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῆ ὡς μικρὸν ἱερόν, τὸ ὁποῖον πιθανῶς ἐπεῖχε καὶ θέσιν παρατηρητηρίου τρόπον τινά. Ἀπ' αὐτοῦ καθίστατο δυνατὸς ὁ ἔλεγχος τῆς ἔμπροσθεν θαλάσσης καὶ τῶν πέριξ νησίδων, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἐκινουῦντο συνεχῶς τὰ μικρὰ πλοῖα τῶν προϊστορικῶν Κυκλαδιτῶν.

Ἀθῆναι, Ὀκτώβριος 1964

ΧΡΙΣΤΟΣ ΝΤΟΥΜΑΣ

Νάξος: α-β. Ἡ βορεια καὶ ἡ νοτια κλιτύς τῆς Κορφῆς τ' Ἄρωνιοῦ

ΧΡ. ΝΤΟΥΜΑΣ

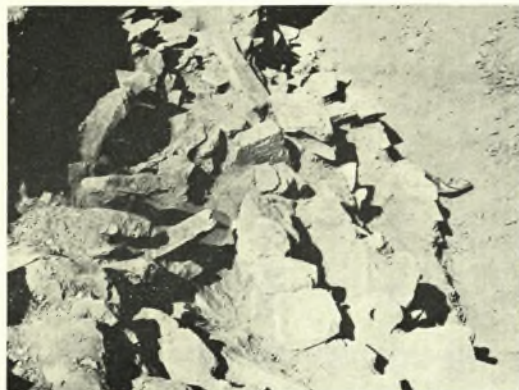
Νάξος: α. Το νότιον τμήμα τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Νάξου ἐκ τῆς Κορφῆς τ' Ἄρωνιου, β. Τμήμα τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Νάξου. Εἰς τὸ βάθος δεξιὰ ἡ Σχινοῦσα καὶ ἀριστερὰ τὸ Κάτω Κουφό, γ. Ὁ παρά τὴν Κορφήν τ' Ἄρωνιου ὄρμος τοῦ Κλειδοῦ καὶ τὰ Κουφονήσια. Εἰς τὸ βάθος ἀριστερὰ ἡ Κέρος

ΧΡ. ΝΤΟΥΜΑΣ

Νάξος. Κορφή τ' Ἀρωνιοῦ: α. Ἀναλημματικός τοῖχος («τράφος») τῆς Β. κλιτύος τοῦ λόφου,
β. Καμπυλόγραμμος τοῖχος ὑπὸ τὸν «τράφον», γ. Ἡ Πλάξ VIII ἐντειχισμένη εἰς τὸν «τράφον»
τοῦ Πί ν. 28α, ἀνεστραμμένη

ΧΡ. ΝΤΟΥΜΑΣ

Νάξος. Κορφή τ' Ἀρωνίου: α-γ. Ἐλλειψοειδὲς δωμάτιον, δ. Ἡ εἴσοδος τοῦ ἔλλειψοειδοῦς δωματίου, ε. Ἡ ἐπίχωσις τοῦ δωματίου, ς'. Λεπτομέρεια τοῦ Πί ν. 29ε

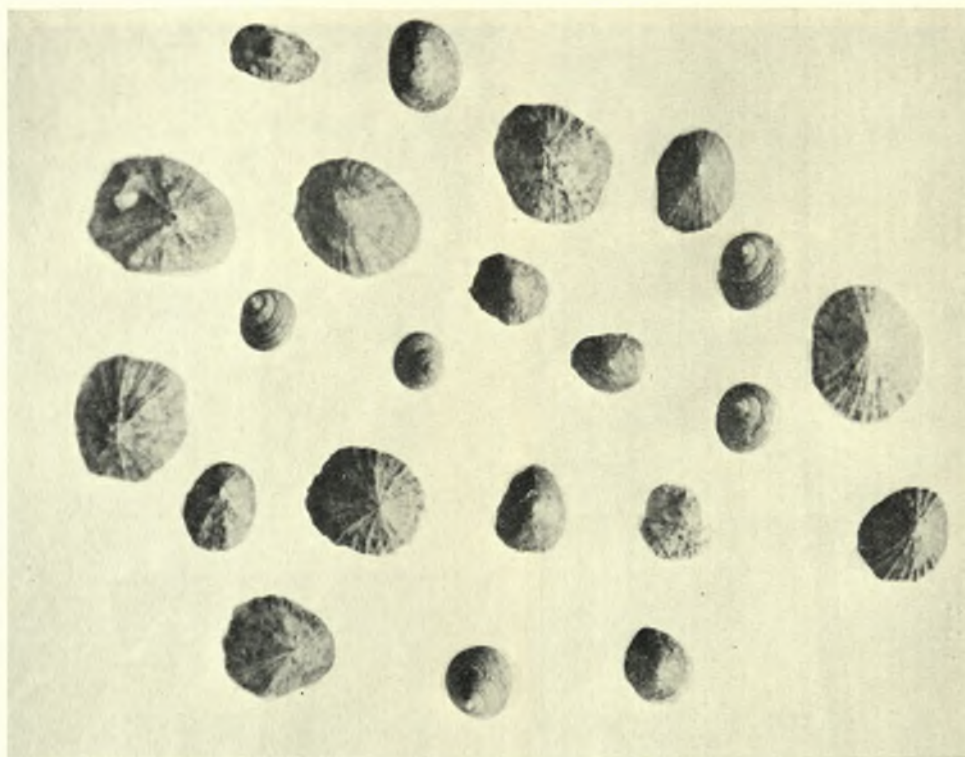
Νάξος, Κορφή τ' Ἄρωνιου: α. Οἱ ὑπὸ τὸ δάπεδον τοῦ δωματίου βράχοι, β-γ. Τοῖχος δυτικῶς τοῦ δωματίου, δ-ε. Ἀναλημματικός τοῖχος ΝΑ. τοῦ δωματίου, ζ'. Ἐπίχωσις μεταξύ ἀναλήμματος καὶ βράχου ΝΑ. τοῦ δωματίου

ΧΡ. ΝΤΟΥΜΑΣ

Νάξος. Κορυφή τῶν Ἀρσινίου: α-γ. Θεμελιώσεις ἐπὶ τοῦ ἀνδῆρου ΝΑ. τοῦ δωματίου, δ. Θεμέλιον ἀνατολικῶς τοῦ ἀχυρῶνος

ΧΡ. ΝΤΟΥΜΑΣ

Νάξος. Κορφή τ' Ἀρωνιοῦ: α. Θαλάσσια ὄστρεα, β. Θεμέλιον ἀνατολικῶς τοῦ ἀχυρώνος

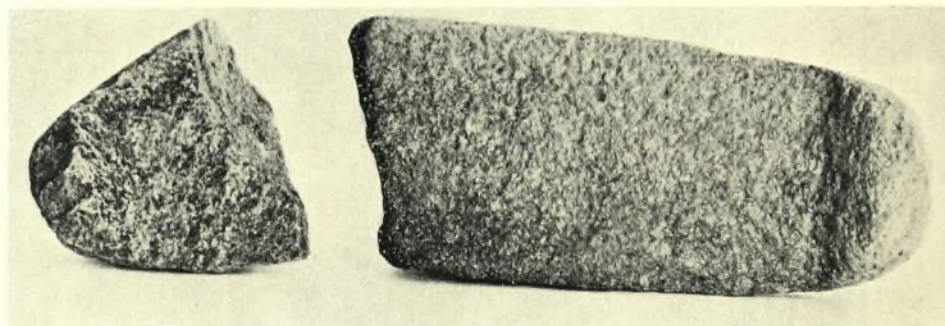
ΧΡ. ΝΤΟΥΜΑΣ

Νάξος. Κορφή τ' Ἀρωνίου: α. Θραύσματα χειλέων ἄγγειων, β. Λαβαὶ ἄγγειων, γ. Τριπτῆρ καὶ πλάκες-καλύμματα ἄγγειων

ΧΡ. ΝΤΟΥΜΑΣ

Νάξος. Κορφή τ' Ἀρωνιοῦ: α-β, δ-ε. Πλάκες λιθομύλου γ. Τεμάχια πλακῶν λιθομύλου

ΧΡ. ΝΤΟΥΜΑΣ

Νάξος. Κορφή τῆ Ἄρωνιου: α-β. Ἐμπροσθία ὄψεις πλακῶν ἀντιστοιχῶς I καὶ II

ΧΡ. ΝΤΟΥΜΑΣ

Νάξος. Κορφή τ' Ἄρωνιου: α. Προοπτική ἀπεικόνισις τῆς πλακῶς II, β. Ἐμπροσθία ὄψις τῆς πλακῶς III, γ. Ἐμπροσθία ὄψις τῆς πλακῶς IV

ΧΡ. ΝΤΟΥΜΑΣ

Νάξος. Κορφή τ' Ἀρωνιοῦ: α-γ. Ἐμπροσθία ὄψεις πλακῶς ἀντιστοίχως V, VI, VII

Νάξος. Κορφή τῶ Ἀρωνιοῦ: α. Ἐμπροσθία ὄψις τῆς πλακῶς VIII, β. Προοπτικὴ ἀπεικόνισις τῆς πλακῶς VIII, γ. Ἐμπροσθία ὄψις τῆς πλακῶς IX

ΧΡ. ΝΤΟΥΜΑΣ

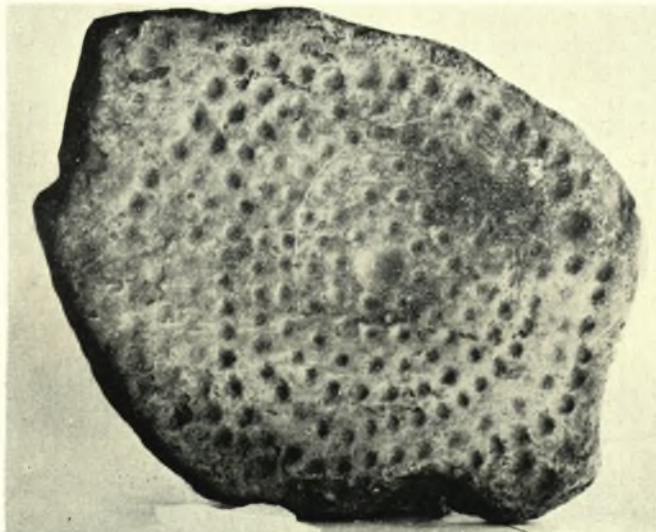
Νάξος. Κορφή τ' Ἀρωνίου: α. Προοπτική ἀπεικόνισις τῆς πλακὸς X, β. Πήλινον προσωπεῖον (:) ἐκ Φυλακωπῆς

ΧΡ. ΝΤΟΥΜΑΣ

Νάξος. Κορφή τ' Ἀρωνιοῦ: α. Σύγχρονος παράστασις διά τῆς μεθόδου τῆς ἐπικρούσεως, β. Πλάξ με παράστασιν σπείρας, γ. Ἡ ἕτερα πλευρά τῆς πλακός με λακκίδια, δ. Πλευρική ὄψις τῆς πλακός (σκορπίος;)

ΧΡ. ΝΤΟΥΜΑΣ

Νάξος. Κορφή τ' Ἄρωνιου: α. Πλάξ με παράστασιν ὄφως ἐκ τῆς περιοχῆς Λυαρίδια,
β-γ. Πλάκες με ἀβαθῆ λακκίδια ἐκ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Συλλογῆς Ἀπειράνθου

ΧΡ. ΝΤΟΥΜΑΣ